

VIII. 2. LOS SCHOLIA

SCHOLIA AL LIBRO PRIMERO DEL CARMEN PASCHALE.

1. In cod. Reg. 1, post praefationem, sive epistolam ad Macedonium, additur *Explicit praefatio. Incipit secunda*. Ott. 1, post hymnum de Christo, *Incipit prologus Sedulii; Paschales, etc.* Codex Taurinensis in folio ultimo extra locum, et diversa manu: *Robeo. Praefatio operis sacri librorum noui et ueteris Testamenti*. An pro *Robeo* legendum erit *Bobeo*, aut *Bobio*? Erat enim liber monasterii Bobiensis. Vat. 1, post Aratoris carmen, *Incipit prologus metricus Sedulii catholici poetae. P. F. Paschali* (forte fuit prius *Paschalis*) *carminis*. Montfauconius in Biblioth. bibl. mss. codice 1665 compendium litterarum sic refert *Pro festo paschali. Paschales, etc.* Sed omittit *carminis*: et in aliis codicibus his litteris *P. F.* solet indicari praefatio. Reg. 2: *Praefatio Paschalis Carminis beati Sedulii poetae*. Codex Urbinas: *Egregii Sedulii episcopi de utriusque testamenti historia prologus incipit feliciter: Paschales, etc.* Deest praefatio ad Macedonium. Ott. 2: *Incipit liber Sedulii de actibus prophetarum, et toto Christi Saluatoris cursu: Paschales, etc.* Desideratur etiam epistola ad Macedonium, ut in Rom., qui ita habet, *Incipit liber poetae Sedulii: Paschales, etc.*

2. Reg. 1 ex *choris* factum *thoris* : sic enim nonnulli scribunt, sed male, pro *toris*. *Accumbere, discumbere, recumbere* verba frequentia sunt de conuiuuiis. Hinc *accubitus*, et *accubito*, uerbum formatum a Sedulio, quod expressit etiam Braulio in Vita S. Aemiliani c. 24, et Sugerius in Ludouico VI. *Tamquam toris accubitati*.

3. Burmannus coniiiciebat *si me cognoscis*. Prudentius Psychom. vers. 287: *Disce supercilium deponere*.

4. Editi *Nec quaeras* : sic Prosa, et Reg. 1, pro diversa scr., sed in contextu *Ne quaeras*, quod caeteri nostri mss. retinent. Iidem nostri mss., cum plerisque editis *opus hic codicis artificis*, Rom. corrupte *conditis artificis*. Alb. inverso ordine contra metrum *artificis codicis*. Poelm. ad marg. *opes* pro *opus*, et in Ott. 1, a pr. m., videtur fuisse *opes*. Repugnat lex metri, cui non satis consulit Nebrissensis, dum sic reformat *Ne quaeras hic opes codicis artificis*. Ignorabat Arntzenius, quis ita hunc uersum edidisset, quum a Sauarone sic citari obseruasset. Sed, ut dixi, aduerbium *hic* corripere non debet. Melius esset *Hic nec opes quaeras codicis artificis*. Caeterum recte procedit uersus *Ne quaeras opus hic codicis artificis*. Grunerus exponit, *Ne quaeras* in hoc codice *opus artificis* : eique assentitur Arntzenius. Sed longe melior est interpretatio eiusdem Arntzenii, quae adhibita etiam fuit a Nebrissensi, *Ne hic quaeras opus codicis artificis*, h. e., codicem artificem, vel manu artificii factum. In Ott. 1 glossa est *artificis*, h. e., *artificialis*. Ita adiectiue artifex interdum a probis scriptoribus usurpatur. Suspiciari aliquis possit, an Sedulius nomine *codicis artificis* intellexerit commentarium aliquem culinarium, ut sunt libri Apicii titulo insigniti. Equidem non aliter accipio uersus Martini

Dumiensis saeculo VI *in refectorio*, ut habet titulus : *Non hic auratis ornantur prandia fulcris;—Assyrius murex nec tibi sigma dedit.—Nec per multiplices abaco splendente cauernas—Ponentur nitidae codicis arte dapes*. Eadem uidetur esse sententia Sedulii. Vonckius voce plane dictatoria, ut ait Grunerus, ac formulis illis, quas in huiusmodi Criticis Menckenius, annotatoresque operis *De Charlataneria Eruditorum* reprehendunt. *Iurare*, inquit, *ausim, numquam hanc scripturam a uate nostro profectum: sed reponendum absque ulteriori mora: Nec quaeras opus hic onychis artificis*. Vel si quem neglecta primae syllabae in *onychis* quantitas offendat, reponere iubet *nobilis artificis*. Ratio Vonckii est, quod Sedulius in perpetua a conuiuio est metaphora, adeoque nullus codici uidetur esse locus. Verum imbecillius hoc argumentum est, quam ut lectio omnium mss. et editorum debilitari inde possit.

5. *Modica mensa* est mediocris, uel potius exigua, et uilis, *Adire epulas, conuiuium*, et similia, usitata phrasis. In codice Taurinensi sic corruptum est hoc distichon : *Sed modite contentus adi sullemnia mese—Plusque lebet animum quam satiare ceuum*.

6. Nonnulli editi cum Parrhasio, et sched. Poel. *libenti animo*. Mss. omnes nostri cum aliis et plerisque editis *libens animo*. Reg. 1, 2, Vat. 1, Ott. 2, Rom., Urb. *satiare*. Vat. 2 *saturare*: ita etiam fuisse uidetur in Vat. 1, in quo nunc legitur *saturari*, quod ferri nequit. Grunerus cum multis editis *satiare* : Arntzenius ex prosae verbo *saturauit*, et quia alibi etiam Sedulius verbo *saturo* utitur, nempe l. 3, v. 266, edidit *saturare*.

7. In Reg. 1 fuit. *Aut* pro *At*. In cod. Taurin. restat adhuc *Aut*, ut in prosa.

8. *Deliciosus* uerbum Rutilii, Martiani Capellae, Aratoris.

9. Vonckius, *mira innouandi libidine*, ut ait Grunerus, *abreptus*, pro *doctorum* rescribi uult *dominorum*, quia coena *doctorum* respuit. Repugnant omnia exemplaria, etiam prosa: neque metaphora coenae ita perpetua esse debet, ut Sedulius doctrinae, quam comparat coenae, omnino obliuiscatur. Addit Arntzenius, *doctum* dici de eo, qui artis suae peritus est, etiam de coquo. Verum id quidem: sed, ut dixi, Sedulius doctrinam potius, litterarumque peritiam commemorat.

10. Nic. Heinsius scribi iussit *Quorum multiplices annumerantur opes*. Reponit Wopkensius, *nec pro non uenire*, ac sic loqui Commodianum Instruct. 16 *Sunt alia praeterea daemonia fanis,—Quae nec numerantur*. Sententia ex prosa clara est : nempe quorum opes ne numerari quidem possunt. Reicienda ergo est alia coniectura Herm. Cannegieteri uel *numerantur*, aut *et numerantur*. Parrh. cum

Reg. 2 ita distinguit, *Quorum multiplices, nec numerantur opes, scilicet multiplices sunt, nec numerantur.* Indicium autem magnarum opum est, quod non numerentur : nam *Pauperis est numerare pecus, ut uulgo dici solet.* Horatius l. 1, ep. 6 *Exilis domus est, ubi non et multa supersunt, — Et Dominum fallunt, et prosunt furibus.*

11. Heinsius rursus conicit *mittit pro nutrit*, dissentiente pariter Vopkensio, qui obseruat, ob sequens uerbum *creat* concinnum esse *nutrit*. Plerique distinguunt, *Illic inuenies, quidquid mare nutrit edendum* : Burmannus non ineleganter *Illic inuenies, quidquid mare nutrit, edendum.*

13. Taurinensis uetus codex *Terea gemmatis flauescunt mella canistris.* Mendosum est *Terea*. Poelm., ac nonnulli alii editi *Cetera* : uera lectio *Cerea* ex mss., et sententia. Accedit prosa. Pro *flauescunt* Arntz. *flauescent*, quod cum *inuenies* recte cohaeret. Sequitur autem *collucent* in praesenti, nisi hoc ipsum in futuro indicatiui dicas a *colluco, collucis*. Multa enim uerba sunt secundae coniugationis, quae in tertia etiam a poetis maxime adhibentur. Barth. citat *florescunt* minus bene. Quum tot critici hunc prologum excusserint, ac multa uerba suo loco mouere tentauerint, mirum uideri debet, neminem in hoc uersu *mella* sollicitasse. Et Nebrissensis quidem ansam praebuit suspicandi : *Quomodo, ait, mella canistris in coena apponantur, non uideo, nisi malis legere CATINIS.* Sed exemplaria omnia referunt *canistris*, quod tuetur etiam acrostichis Belisarii v. 6 in Append. In ms. Reg. 2 haec erat glossa supra *cerea - fauum*, et supra *mella - licentia poetica dicit*. Omnes mss., quos vidi, et editi legunt *mella canistris* ; ita etiam refert Aldhelmus cap. 2 *Prosae de virgin.*, ubi de arte apum conficiendi mel loquens, sic ait: *Cuius artis molimen egregius poeta metrica facundia fretus catalectico uersu creditur cecinisse, cum diceret, Cerea gemmatis flauescunt mella canistris. Et infra brachycatalecto, siue colopho, Collucentque suis aurea uasa fauis.* At Sedulius non canit hoc loco artificium apum, sed mensas secundas : itaque uix dubito, quin genuina lectio sit *mala canistris*, quum ob rationem Nebrissensis, tum quia ita melius mensae secundae exprimuntur, tum denique quia id suadent aliorum scriptorum loca, quae Sedulius imitatur. Ouidius l. 8, Met. v. 672 *Dantque locum mensis paulum seducta secundis. / Hic nux, hic mixta est rugosis carica palmis, / Prunaque, et in patulis redolentia mala canistris, / Et de purpureis collectae uitibus uuae. / Candidus in medio fauus est.* Peruulgatum est prouerbum, *Ab ouo usque ad mala*. Certe nulla causa est, cur mellis *canistris* apponendi Sedulius mentionem faceret, quum *fauum uasis aureis* collucentem memoret ex ueteri more adhibendi mel in conuiuuiis, ut de Pythagoraeis testatur Iamblichus Vit. Pythag. c. 21, n. 97 *In prandio panis erat, et mel, aut fauus.* Etsi autem Sedulius libro 2, v. 268 utrumque coniungit, *Exsuperantque fauos, et dulcia mella*, quasi duo synonyma uerba ponens, tamen in praesenti minus id commodum esset, cum duas diuersas res exponere uoluisset. Quod autem non *catinis*

legendum sit, ut coniciebat Nebrissensis, sed *canistris*, praeter Ovidium suadet etiam Cicero l. 6, ep. 1 ad Att. circ. med. *Lancibus, et splendidissimis canistris olusculis non soles pascere ; quid te in uasis fictilibus appositurum putem?* Huc etiam, ut arbitror, Sedulius respexit. Vide etiam Prudentium, hymn. 4 Perist. v. 15 *Pretiosa portans—Dona canistris. Cerea mala* dicuntur vel ob colorem cereum, quo spectat *flauescunt*, uel quia mollia sunt. Hoc pariter ex Virgilio uidetur sumptum ecl. 2, vers. 59 *Addam cerea pruna*. Ductus autem ipse litterarum eo nos ducit, ut ex *mala* factum *mella* ab ignaris librariis existimemus, praesertim quia medio aeuo malum dicebatur *melum* ex Graeco *μηλον*, *pomum*: quae vox etiam in Italicum idioma transiit. Confer Ducangium.

14. Nebrissensis dubitat, an faui dicantur *sui*, quasi sui coloris, an quia uasis aureis apponi consueuerant. Verum id nomen suis solum indicat, fauos tunc in uasis aureis contineri.

15. *Pauper hortus* est tenuis, non abundans, ut apud alios *pauper ager, pauper mensa*. Virgilius ecl. 7 v. 34, *Custos es pauperis horti*.

16. Reg. 1 *oppositum*, supra diuersa lectio, uel correctio *appositum* ; quod unice tenendum. Est enim uerbum *appono*, uti simplex *pono*, frequens in conuiuuiis explicandis. Vide uerba Ciceronis paulo ante relata, et not. ad Iuuenicum l. 3 v. 80. In Urb. mendum clarum *testum* pro *testa*. Isidorus citat hunc uersum, ut dixi in Proleg. Num. 167 ; citat etiam Beda de Arte metr., sed mendose *Rubrae* pro *Rubra*, in exemplari quidem, quo utor.

17. Hic rursus nouae inscriptiones in multis exemplaribus apparent. Reg. 1 *Explicit metricus prologus. Incipit sacrum opus idem de ueteri testamento*. Ott. 1 *Incipit Paschalis carminis utriusque testamenti. Incipit liber primus Sedulii*. Vat. 1 *Incipit sacrum opus de ueteri testamento, libri primi Sedulii de singulis utriusque testamenti miraculis*. Reg. 2 *Incipit sacrum opus ex ueteri testamento. Quod poeta incitat se ad scribendum*. Urb. *Praefatio eiusdem arguens gentiles*. Ott. 2 *De figmentis poetarum*. Rom. *Praefatio gentiles arguens*. = Codex bibliothecae Laurentianae apud Bandinium exhibet *pigmenta* pro *figmenta* : sed retinendum est *figmenta*. Mendum pariter apud Bedam de arte metrica *Quum tua*. Petrus Paulus Iustus Specim. obseruat. cap. 21 censet, legendum, *Sic sua gentiles studuerunt ficta poetae*: quia sic inuenit apud auctorem ueterem Vitae B. Adalberonis inter Pezii Scriptores rer. Austr. t. 2 pag. 6. Sed non aduertit, hunc auctorem uerba Sedulii aliquantulum mutata in rem suam trahere, ut sic pro *quum, studuerunt* pro *studeant*, quod sensus in Sedulio exigit.

18. Barthius l. 2 Advers. c. 2 ex Gulielmo Britone Sedulii imitatore profert : *Si sua gentili mendacia cuique poetae / Grandisonante fuit licitum pompare boatu.* De uerbo *pompare* confer num. 189 Proleg. iudicium Parrhasii. *Pompatus* uerbum est Tertulliani. Scriptores sequioris aevi non tantum *pompare*, sed et *pompizare* dixerunt. Vide Ducangium, et not. Coluenerii ad Chron. Camerac. Balderici. In prologo Vitae B. Adalberonis ex editione Ioannis Abbatis Lambacensis legitur *Grandisonis ornare modis* : sed inter Scriptores rer. Austriac. restitutum est e ms. *pompare*. Pergit autem auctor eius Vitae *tragicoque boatu, et ritu magistro pulchra mendacia sua, parum posteritati profutura, pulchris aenigmatum adumbrare, et includere figuris.* Quae ex sequentibus Sedulii uersibus desumpta sunt, adeoque minus bene in priori editione scriptum fuit, *et ritu magifico pro et ritu magistro.* Hoc uero notandum, quod uerba *niliacis biblis* v. 22 explicare uidetur auctor per *pulchras aenigmatum figuras.*

19. Mss. nostri *Ridiculoue Getae* : Rom., Ang. scribunt *Ridiculo uegete*, quod inde ortum, quia in antiquissimis membranis uerba non separabantur, et deerant interdum diphthongi. Igitur ex *Ridiculouegete* inepti librarii fecerunt *Ridiculo uegete*, quam scripturam nonnulli defendere voluerunt, quasi sermo esset de *uegete*, quod pro uini cado a Palladio poni aiunt. Grunerus Vonckio uidetur imputare, quod pro *Ridiculoue Getae* legi iusserit *Ridiculoue scaeua*. Sed si id Grunerus credidit, falsus fuit animi : Vonckius enim in v. seq. *Scaeua* pro *Saeua* reponi voluit. Parrhasius, Nebrissensis, qui aduertit, legendum non esse *Ridiculo ueteri*, Fabricius, et alii recte ediderunt *Ridiculoue Getae*, et de comoedia ex Getae serui nomine interpretati sunt. Barthius hanc interpretationem non probat: nimirum putat ipse, Getam nomen esse ridiculi cuiusdam dei apud uetustissimos Britannos, de quo rerum anglicarum scriptores agunt, et in primis Asserus in vita Aelfredi, qui saeculo IX exeunte floruit, et genealogiam Getae ponit, et hos ipsos Sedulii uersus in eam rem producit. Verba Asseri exhibui in Prolegom. num. 179, ubi alia aliorum similia addidi. Eodem fortasse respicit, quamuis Sedulium non nominet, Ethelredus, siue Aetredus abbas Rieuallis De geneal. reg. Ang. *Geta, qui et ipse tantae sapientiae, et uirtutis habitus est, ut a paganis pro deo coleretur.* Asserus tamen primum vocat *Geada*, ex quo *Getae* nomen conficit. Gronouius Obseruat. in Eccles. cap. 2, Barthium, aliosque summos uiros, qui id amplexi fuerant, reiicit : et animaduertit, omnes comicas personas esse ridiculas, et nominatim Getam ridiculum a Menandro esse introductum. Ouidius l. 3 de arte v. 331 *Nota sit et Sappho (quid enim lasciuus illa?)—Cuiue pater uafri luditur arte Getae.* Sedulius clare seipsum in prosa explicat : *Ridiculi Getae comica foeditate.* Profecto quum praecesserit tragicus boatus, consequens est, ut ridiculus boatus Getae de comoedia exponatur. Grunerus putauit, Parrhasium correxisse *Ridiculoue Geta*, quod falsum est. Parrhasius enim cum mss., et aliis editionibus legit *Ridiculoue Getae*, nisi quod scribit *Gete* : nam in eius editione diphthongi aliquando omittuntur. Nec liquet,

an Gronouius legi uoluerit *Ridiculoue Geta*, ut Grunerus, et Arntzenius affirmant, qui hanc scripturam tenuerunt. Mihi sane id parum arridet. Non enim ait Sedulius *pompare ridiculo Geta, sed pompare ridiculo boatu Getae, uel renouare contagia tragico boatu, aut ridiculo boatu Getae, aut qualibet arte canendi*. Ita enim potius sententiam, et syntaxin accipio.

20. Vonckius pro *Saeua* legi iubebat *Scaeuua*, quod Burmanno etiam placuit : et ita quidem semper in nonnullis mss. scribitur *scaeuus* pro *saeuus*. Vide var. lect. ad Iuvenum. l. 1 v. 287, ubi similem uarietatem notauit. Arntzenius, si quid mutandum esset, uellet *sacra*, h. e. dira. Asser. loc. cit. *renouant*, et v. seq. *canunt* : utrumque male.

21. Hic etiam in scribendi ratione uariant libri ueteres, *monimenta*, et melius *monumenta*. Arntz. *canunt* : lege *canant*. Nota phrasin *monumenta scelerum*, ut *monumenta furoris, clementiae*.

22. Urb. *Iuliacis* : retine *niliacis* ; abundabat quippe Nilus papyro. Fulgentius l. 1 Mythol. praefat. Pag. 612 *Et quidquid libet niliacis exarare papyris*. Reg. 1 male *tradunt* pro *tradant*, ut *canant, renouent, studeant*. Munckerus ad Fulgentium loc. cit. profert *miracula chartis*. Sed *mendacia* ex mss., editis, prosa, et sensu auctoris retinendum est. Etiam *biblis* defenditur ex mss., et editis, nisi quod cod. Vulcanii exhibet *libris*. At Sedulius *biblis* uoluit ex Lucano l. 3 v. 222 *Nondum flumineas Memphis contexere biblos—Nouerat*. Graece *biblos*, seu *byblos* est papyrus, ex qua charta fiebat ; eademque uoce liber significabatur, ex quo *biblia, bibliotheca*.

23. Retinemus communem scribendi rationem *dauidicis* : alioquin mss. omnes nostri, excepto recenti Urbinate, scribunt *dauiticis*, quod etiam legitur in multis ueteribus editionibus. Arntz. *Cur ego dauiticas assuetis uocibus odas*, quod ait Arntzenius defendi posse, si solummodo pro *assuetis* rescribatur *assuetus*. Immo etiam cum *assuetis* bene procederet sententia, si postea legatur *uererer*, aut *uerebor*. Cur ego uererer assuetis uocibus resonare dauidicas odas decem chordarum, sanctoque choro stare, etc.? Aldhelmus dixit simili modo, *Odas dauidicas modulantes carmine sancto*. Nec reiicienda tamen est recepta lectio.

24. Vulc. *resonare darem* : corrige *decem* ; sermo enim est de instrumento musico decachordo, quod non semel in psalmis commemoratur. Videsis Calmetum dissert. de instrum. music. hebraeor. ad comment. 2 tom. in Psalm. Vatt. 1, 2, Reg. 1, 2, Ott. 1, Ang., Asser. *uerenter*, quo spectat mendum in Alb., Ott. 2, Urb. *uerentur*. Parrh., Cappusotus, Ald., et alii editi simili modo *uerenter*, quod tenuit etiam Arntzenius. In hac scriptura uerbum pro *assuetus* erit *taceam*. Nota Nebrissensis hoc loco est, *uerebor, i. e., cum maxima quadam reuerentia*. Sed in textu uersuum editionis Nebrissensis, qua utor, legitur *uerenter*, et nota hoc

ipsum innuit. Poelm. cum nonnullis editis *uererer* ; scilicet cur ego assuetus *uererer*, resonare, etc.

25. In nota Nebrissensis pro *placidis* est *placitis*, sed fortasse mendose : nam explicatio *non turbulentis* arguit *placidis*.

27. Nonnulli editi *domumque* ; qui error fortasse natus est ex compendio litterarum, quo in mss. scribitur *dominumque*. Arntzenius quaedam similia exempla profert, ut probet, uersum recte participio finiri contra Seruium, siue quemuis alium, qui operibus Seruii multa inepta immiscuit.

28. Mss. nostri *delectet* : in aliquo tamen dubium uidetur, an sit *delecter*. Pro *delectet* stant alii mss., schedae Poelm., et plures editiones. Wopkensus cum Parrh., Fabr., Vulc., Lips. praefert *delecter*, ut in epistola ad Macedonium, *delectatur et ludere*. Poelm. in textu *delectat*, ad marg. *delecter*. Col. *delectat*: sic etiam Alb.

30. Cant., et schedae Poelm. male *seruare* pro *seruire*. Rom. *cui iure perennis*. De uerbo *factura* pro opere facto dictum iam a nobis fuit in not. ad Prudentium, et Dracontium.

31. Reg. 1 *aetheris*, supra glossa, uel correctio *aethereis*, quod rectum est.

34. Mss. omnes nostri cum plerisque editis *sceptrum iuge*, correpta prima in *iuge*, quod fieri solet a Sedulio. Fabricius, ut hoc metri peccatum fugeret, saepe lectionem ueterem corrupit.

37. Sedulius uidetur id mutuari a Iuuenco l. 1 v. 27 *Nam mihi carmen erit Christi uitalia gesta*.

38. Ott. 2 *laetis* : lege *laesis*.

39. Herm. Cannegieterus coniciebat *Queis lethale malum, queis ... inserpit doctrina ueneni*.

40. Pro *cecropii* plerique mss. nostri, et alii cum Parrhasio *cecropei*, quos audiendos non esse monuit Grunerus. Nostri omnes mss. *serpit* cum Cant., Arntz., Lips., Almel., in quo glossa *inuadit*, et plerisque antiquis editionibus. Codex Barthii *cepit*, quod Cellarius, et Arntzenius arripuerunt. Nonnulli vulgati *sepit*. Codex Taurin. *Attica caecropii serpit doctrina ueneno*. Cannegieterus suspicatur inserpit, ut nuper dicebam. Ioann. Conr. Schwartius *carpsit*, ex quo Wopkensus malebat *Attica cecropiis carpit doctrina uenenis*. Verum cum uerbum

serpit extet non solum in fere omnibus mss., uerum etiam in prosa, retinendum omnino est. Etsi enim frequenter hoc uerbum *serpo* construitur cum aliqua praepositione, ut *serpere per terram, in arborem*, aut peculiari modo *serpere humi*, nihil tamen obest, quominus efferatur cum accusatiuo sine praepositione vel ita ut subintelligatur praepositio *per*, quae a poetis interdum omittitur, uel accusatiuus ille sit tanquam personae patientis. Siquidem passiuè *serpo* usurpatur a Solino c. 32 al. 35 *Quum terra nullo serpatur angue*. Cur ergo dici non poterit, *Quum nullus anguis terram serpat?*

42. Plerique, et meliores mss., et editi *paedorem* : alii *foetorem*, quod glossam potius sapit. Cellarius *athenaei* interpretatur *attici* : sed clarius est *atheniensis*, ut multi alii *athenaeus* pro *atheniensi* dixerunt. *Pagus athenaeus* est superstitio gentilium atheniensium. Christiani *paganos* ethnicos uocarunt a pagis, in quibus diutius idololatria perseuerauit. Inde poetae Christiani pro uana superstitione *pagum* usurpabant, ut Prudentius, et alii. Iscanus Sedulium uidetur imitari l. 1 de Bello Troiano v. 30 *Quin te cecropii mentita licentia pagi*, et l. 3 v. 454 *Desine, cecropii funesta licentia pagi, — Incestos generare deos*.

43. Pro *Quid* Arntz. *Qui* : melius est *Quid*. Plerique nostri mss. scribunt *laberintheo*, Poelm. *Labirynthaeo*, Arntz. *laborintheo* cum inepta glossa, quae in aliis etiam codd. reperitur, *quasi labor intus*. Alii *labyrinthaeo*. Vera scriptura *labyrintheo*. Nostri plerique mss. *Theside*, Ald. *Tesidae*, cod. E *Thessidae*. Retine *Thesidae* : sic enim uocantur a Virgilio athenienses.

44. E nostris mss. alii *Daedalii*, alii cum editis *Daedalei*. Pro *tecti* Col. *tectis*, fortasse *Daedaleis lustratis limina tectis*. Sed Arntzenius obseruat, familiarem esse poetis hanc locutionem *limina tecti* pro *limina domus*. De labyrintho *tectum* pariter dixerunt Virgilius, et Ouidius.

45. Pro *placidis* Burmannus in margine malebat *placitis*. Pro *quid* Arntz. *qui*, ut v. 43.

46. Parrh. mendose *saluincam* pro *saliuncam*. Ex Virgilio Ecl. 5 v. 16: *Lenta salix quantum pallenti cedit oliuae, — Puniceis humilis quantum saliunca rosetis*.

47. In Reg. 1 nunc est *fana*, sed uidetur fuisse *uana* : quae fuit quoque coniectura Wopkensii. Sed luculentiore sensum agnouit in *fana*, quomodo templa idolorum a Patribus passim appellantur. *Colere templa, fana* legitima phrasis est, et usitata. Confer var. lect., seu schol. v. 242 h. l. *Heu miseri*. Ald., et Nebriss. *profani*, uidelicet *o profani*. In codice meo ms., qui a v. 45, *Labruscam placidis*, incipit, magis uidetur scriptum *profani*, quam *profanis*. Nebrissensis

agnouit alteram lectionem, quae communis est *quid fana profanis—Proderit?* Nimirum quid proderit lapides, aera, et fana profanis, h. e., a profanis coli. Iuueno familiarem fuisse huiusmodi datiuum pro ablatiuo cum uerbis passiuus non semel in notis monui.

48. Rom. *multis*, correctum per *mutis*. Burmannus legi uolebat *nudis*, ut nuda metalla intelligantur, quae nihil praeter metalla sunt. Idem coniciebat *donare*. Retine *mutis damnare* ; intelliguntur enim muta simulacra. Simili modo Prudentius l. 1 contra Symm. v. 210 *Fudit, opesque sibi coeca de rupe poposcit*. Et Perist. hymn. 5 v. 68 etc.: *Coli iubetis numina / Excisa fabrili manu, / Cauis recocta et follibus : / Quae uoce, quae gressu carent, / Immota, caeca, elingua*. In uerbo *damnare* Cellarius, et Arntzenius putant alludi ad damnatos in metalla, quibus similes sunt idolorum cultores. Melius Nebrissensis existimat, petatum id ex Virgilio ecl. 5 v. 80 *Damnabis tu quoque uotis*. Ponitur saepe *damno* pro obligo, obnoxium reddo. Dicebantur ergo dii homines damnare, reosque voti facere, quum ea, quae voto petebantur, concedebant, sibi obnoxios reddebant, ut praestarent ipsi homines ea, quae uoto polliciti fuerant. Ait ergo Sedulius, non deos damnasse, sive obnoxios sibi reddidisse homines, cum dii illi lapides et aera essent, sed ipsos homines sese mutis metallis obligasse.

50. Rom. *casas*, ad marg. correctio, uel diuersa lectio *plagas*.

52. Ald. *mendose uelatis* pro *uellatis*. Arntz. *Mortiferi succi*. Nonnulli vulgati *mortiferis ... fucis*. Verum ueneno passim *succus* tribuitur, et error hic librorum commutantium *succus* et *fucus* frequens est, inde fortasse ortus, quod multi scribunt *sucus*, non *succus*. *Toxica liuida* dicuntur, quod epitheton passim ueneno tribuitur.

53. Reg. 1, Arntz., cod. E, cum aliis mss., et editis *Tartareo damnata cibo*. Ott. 1, 2, Vatt. 1, 2, Reg. 5, cod. Meus in textu, Ang. cum Parrh., Ald., Prosa Sedulii *Tartareis damnata cibis*, quod magis poeticum Arntzenio uidetur. Plerique mss. scribunt *uirecta* pro *uireta*. Similis varietas in aliis etiam scriptoribus occurrit : mihi magis placet *uiretum*, quam *uirectum*. Virgilius l. 6 v. 679 *Deuenero locos laetos, et amoena uireta—Fortunatorum nemorum, sedesque beatas*. Vide not. ad Dracont. l. 3 v. 679.

55. Reg. 1 *intrare*, supra recte *intrate*. Sumpsit id Arator l. 2 v. 665: *Et latices intrare pios*, al. *In latices*.

57. Meus *adeptis* : lege *ademptis*.

58. Vat. 1 *Et messis : lege Ut. Ita fere S. Ignatius martyr : Frumentum Christi sum ; dentibus bestiarum molar, ut panis mundus inueniar.*
60. Pro titulo Ott. 1 *Incipit deprecatio Sedulii rhetoris. Oratio. Reg. 1 Inuocatio. Rom. Inuocatio poetae. Ang. Inuocatio Sedulii.* Similes inscriptiones extant in aliis mss., et editis, non ab auctore, sed a librariis pro arbitrio confectae : quas omnes recensere superuacaneum esset. Parrhasius nullos habet huiusmodi titulos capitum. = Ita fere incipit Dracontius l. 2 *Omnipotens aeterne Deus.*
61. *Ades pro es : uerbum compositum pro simplici, ut alibi.*
62. Explicata est haec sententia similibus exemplis in not. ad Drac. l. 2 v. 343. Nonnulli *undisonam ... procellam.*
64. Barthius l. 25 *Advers. c. 15 pro et lunam citat ad lunam* errore typographico, ut puto. Sed fortasse uoluit *at lunam*, quod elegans est, sed contra mss.
65. Pro *metiris Cant. concedis.* Wopkensius explicat *Inque diem, ac noctem, h. e., interdiu, ac nocte : clarior est prosae interpretatio.*
66. Ex sacris litteris petatum. Barthius ait, hos uersus adumbratos ex Ouidianis 5 *Met. Vid. Proleg. n. 170.*
68. Gallandius ex codice Taur. pro uaria lectione subiicit *Qui diuersa noua formasti in corpora terra:* sic etiam notatur in Catalogo bibliothecae regiae Taurinensis, ex quo, ut puto, suas uarias lectiones Gallandius deprompsit.
72. Aliqui uulgati *ab ungue : mss., et meliores editi cum Parrh. ab angue.* Fauet Prosa.
73. *Praeter quos : uide, quae de hac phrasi dixi ad Drac. l. 3 v. 430.*
74. *Meus grauida,* ad marg. correctio, uel diuersa lectio *rapida.* Ott. 2, cum quibusdam editis *rabida* pro *rapida.* Ita solent librarii *rapidus* pro *ravidus*, et contra scribere : ac saepe dubitatur, quid melius sit. Hoc loco *rapida* communior est lectio, ac praeferenda : innuitur enim celeritas diluuii.
76. In schedis Poelm. ascriptum erat, nonnullos legere *Quos carnis*, alios *Hos carnis.* Rom. a pr. m. *Quod*, correctum per *Quos : ceteri Quod.* Plerique mss., et editi *praesule ligno.* Poelm. ad marg. *praeside*, quod nonnulli uulgati referunt. Nebrissensis pro *praesule* coniecerat *praestite*, uel *praeside.* Arntzenio displicebat

praeside ; qui, nescio, qua ratione, errorem hunc esse existimabat. Eadem enim est sententia, et eodem modo dici potest *praestite, praeside, praesule ligno*, scilicet auxilio, praesidio, ope ligni crucis. Ridiculus enim est Cellarius, qui interpretatur *praesaliente arca super aquas*. Adeo heterodoxi a catholica doctrina de SS. Crucis veneratione abhorrent. Wopkensius, qui rectam interpretationem aduersus Cellarium tuetur, eadem praeiudicata opinione abreptus, coniecerat, legendum *praesule signo*, h. e., typo praemisso, uel per hoc prodigium. Reiecit tamen hanc ipsam coniecturam, quum obseruasset, alios quoque Patres arcae diluuii lignum crucis comparasse, ut Augustinum de Ciuitate dei l. 15, c. 26, Alcimum Auitum l. 4 v. 300.

77. Meus *reuocari* non inepte pro *renouari*. In Rom. mendum *renouare*.
78. Codex Taurin. mendose *Toto* pro *Totum*.
80. Nonnulli uulgati *Augusto* : emenda *Angusto* ex uerbis ipsis Saluatoris.
82. Ald. *quo seruat* : alii *qua*.
83. Ottob. 1 *quo uellere* : sic Reg. 1 a pr. m., sed correctum *qua*.
84. Burmannus coniciebat *agnus ouat*. Reg. 1, et Ott. 1 a pr. m. *oues*, correctum per *ouis* cum glossa in Reg. 1 *Mariae*. Eadem est glossa in Reg. 2, eademque scriptura *ouis* in ceteris mss., et editis, uti etiam in Prosa. Sed fortasse uera est lectio *oues, grexque*, hac distinctione: *Virginis agnus oues, grexque omnis candidus intrat* : nam *oues* in iudicio dei statuentur a parte dextra, ut *hoedi* a sinistra. In mss. exemplaribus saepe *i* occurrit pro *e* positum. Huc facit Fortunatus l. 2 carm. 4 *In cruce restituit Virginis agnus oues*. Immo etiamsi legatur *ouis*, eadem interpunctio, ac sententia sustineri potest. In Rom. deest *que* post *grex*.
87. Meus *nominante* : lege *dominante*.
88. *Arere* pro *maturescere*, ut *arentes aristae. Pruinis* pro *hieme*, ut alii uulgo poetae.
89. Urb., Rom. *producit* : alii *producet* cum glossa in Reg. *dabit*. Sic postea *calcabit. parebunt*.
91. Ouidius 2 Met. 29 *Stabat et Autumnus calcatis sordidus uvis*.
93. Ott. 2 *Iudicio est* : facile haec inter se commutantur. Hoc loco *Indicio* sine controuersia retinendum est. Virgilius 1 Aen. 296 dixit *Cana fides* : sic *cana iura*,

et similia pro priscis, antiquis.

95. Pro *constant* schedae Poelm. *extant*.

96. Burmannus pro *relatu* malebat *uolatu*, uel *meatu*, quia *perstringere* proprie auibus tribuitur. Quae sane coniciendi ratio inepta est. Sedulius fortasse imitatur Claudianum de Rapt. Pros. Init. *Iunonis thalamos audaci promere cantu etc.* Res diuinas explicare uelle etiam ethnici audaciam existimabant.

97. Idem Burmannus suspicatur *Vix alis committo meis*, eadem scilicet ratione ductus. Reg. 1, Urb. *potentem* pro *patentem*. Rom. pro d. s. *sonantem*.

98. Pro *aliquos* Parrh. *paucos* : uel hoc, uel *parcos* scriptum uidetur in cod. E. Burmannus coniectat *patulos*, quod epitheton ramis saepe tribuitur. *Meus nitor paucos*. Corippus Paneg. Anast. init. id expressit : *Immensam siluam laudum, uir iuste, tuarum / Aspiciens, celsos nitor contingere ramos etc.* Adumbrata haec ex Theocrito obseruauit Barthius 1 de Laud. Stilic. v. 22. Clare Sedulium imitatur auctor uetus Vitae S. Theobaldi, quam uidi in codice antiquissimo Vat. Reginae Suec. 571, in fine : *Testem inuoco habitatorem eius Spiritum sanctum, multa cognita me praetermisisse, et de magna silua uix paucos ramos perstrinxisse.*

99. Vat. 1 *sonet*, supra ueluti glossa *clamet*. Metri lex postulat *clamet*. Ferream uocem, centum ora Virgilius et alii poetae ad res quasdam explicandas non sufficere dicunt. Confer not. ad Dracont. l. 3 v. 552, et doctissimum Martinum de Roa Singul. l. 2 c. 3. Adde auctorem Vitae S. Dunstani c. 5.

103. Titulus in Reg. 1 *Expositio de Enoch*. Ott. 1 *de Enoch*. Sic Rom. In Ott. 2 *Explicit inuocatio, seu oratio poetae. Incipit liber primus. De transitu Enoch*. Cod. Cant. *Incipit liber ueteris Testamenti*. Ed. Lips. *Liber I, continens ueteris legis aliquot historias*. Pro *ab usque chao*, Lips. et alii codices a Dauisio citati ad l. 1 Cicer. de Nat. deor. c. 33 habent *ad usque chaos*. Ipse tamen Dauisius retinet lectionem in nostris mss., et editis communem. Rom. *ab usque chaos*. Recte tamen se habet *chao*, uti apud Prudentium hymn. 12 Cath. v. 40. *Antiquius coelo, et chao*. Glossa in nonnullis mss. Sedulii est *absque morte* : sed poetae mens potius est *a mundi initio*, siue a *chao*, quod mundum praecessit. Vide Prudent. 12 Cath. 40. In Prosa male collocatum est initium capitis.

105. Lucretius l. 7 v. 532 *Perdidit inde modum caedes*.

106. Nonnulli mss., et editi, interpungunt *Terra tulit genitum : sed*. Alii plures *Terra tulit : genitum sed*.

107. Inscriptio in Reg. 1 *De Sara*. Rom. *De Sarra*. Ott. 1 *De Abraham, et Sarra*. Multi *Sarra*, et *Sarrae* per duplex *rr* exhibent : alii contra. Arntzenius suspicabatur *Arida* pro *Saucia* : ac putat, Sedulium prae oculis habuisse Ouidii locum l. 3 Trist. eleg. 14, v. 33 *Ingenium fregere meum mala : cuius et ante / Fons infecundus, paruaque uena fuit. / Sed quaecumque fuit, nullo exercente, refugit / Et longo periit arida facta situ*. Nihil tamen mutandum : nam Sedulius uerius imitatur Apuleium in Apolog. p. 514 *Diutino situ uiscerum saucia*. De uerbo *marcebant* confer not. ad Dracontium, Satisfact. v. 228.

108. Arntz. *sinu* : retine *situ*, uel ex his, quae modo attuli ex Apuleio.

109. Lucanus l. 2 v. 339, *Dum sanguis inerat, dum uis materna, peregi / Iussa, Cato*.

110. Urb. corrupte *Quum se more uiri*. Meus cum Aldo distinguit *sanguis / Cum seniore uiro. Gelidi*. Melius *sanguis : / Quum, seniore uiro, gelidi*. Sumitur autem *uir* pro *marito*, ut ab aliis passim.

112. Cod. Taurin. *Argentis* ex diuersa scribendi ratione pro *Algentes*.

113. Ex Virgilio 6, 764, *Quem tibi longaeuo serum Lauinia coniux / Educet siluis*.

114. Poelm. hic nouum titulum apponit *Aries pro Isaac immolatur*. Sic fere aliqui mss. = In Urb. mendum est *ac sacrat ipsum*. Non raro deprauata est lectio in hoc codice, quod semel monuisse satis sit. Vonckius legere nos iubet *istam* pro *ipsam*. Grunerus contendit, *istam* locum habere hic non posse, *ipsam* posse. Wopkensius pariter praefert *ipsam*, nempe eandem, ad quam ceteroquin mactandus Isaacus fuisset. Sic Prudentius hymn. 12 Cath. v. 131, *Aram ante ipsam, etc.*, et hymn. 4, Perist. v. 39. *Ad aram—Porriget ipsam*. Frequenter *ipsa* et *ista* a librariis permisceri obseruat Arntzenius : cuius coniectura est *ipse*, hoc est, sponte sua, pro *ipsam*, nimirum si v. seq. placeat Vonckii suspicio *mox statur*, de qua infra. Fatetur tamen Arntzenius, *ipsam* emphasis habere, ut in aliis multis. Nonnulli editi habent *ac pro at*.

115. Vonckius pro *mactatur* putat legendum *mox statur*, i. e., sistitur : quam coniecturam aliquatenus firmari ait 115. Arntzenius serm. 2 Chrysologi : *Filius immolabatur ignarus, filius sistebatur nescius*. Sic enim emendauit Petr. Faber 3 serm. 8. Scripturam receptam inuenio apud Isidorum 12 Orig. cap. 1 n. 9, de ariete : *Hoc pecus a gentilibus primum est aris immolatum. Aries, quod aris imponderetur. Unde est illud : Aries mactatur ad aram*.

116. Sic fere Dracontius de eodem Abrahamo l. 3 v. 102 *Et pius immitis etc.*

119. Omnes mss., quos vidi, cum Parrh., Ald., sched. Poelm., et codicibus, quos Cellarius et Arntzenius viderunt, *sanguine Christi*. Poelm. cum aliis vulgatis, *sanguine fuso*, quod tenuit Cellarius, affirmans, *Christi* in mss. esse glossema : hoc ipsum tenet Arntzenius, qui addit, glossema fortasse inde ortum, quod aliquis supra vocem *agnus* in v. seq. glossam *Christus* ascripserit. Certe vix commodus sensus erui potest, si retineatur *Christi* : itaque dum clarius aliquid affulget, lectioni vulgatae subscribo. In meo cod. supra *agnus* glossa est *caro Christi*. Facile ergo potuit vox *Christi* poni pro ultimo verbo huius versus.

120. Reg. 1, 2, Vatt. 1, 2, Urb., Alb., Ott. 1, Cant., Alm., Arntz., Lips. cum Ald. *occumberet*. Parrh. *procumberet*. Id videtur fuisse in Ang., sed correctum est eadem manu per *occumberet*. Ott. 2 *succumberet*, quod placuit multis editoribus, etiam Cellario et Arntzenio, qui tamen fatetur aptius videri *occumberet*. In hac quidem scriptura in *pius* ultima producitur ratione caesurae : Cellarius et Arntzenius id vocant *hiatum*, quo iure, nescio: nam hiatus est, quum plures vocales concurrunt, quarum nulla eliditur: nam ut eas proferamus, labia diducta, apertumque os habere debemus. Jam poetis hujus aevi familiare est, ratione caesurae vocalem breuem producere, ut in Prudentio, Dracontio, et Iuueno animaduertimus.

121. Reg. 1, et Ott. 1 pro titulo *De Loth*. = Reg. 1, Ott. 2 *Sodomis* : sic Ott. 1, sed factum inde *Sodomi*. Grunerus non improbat *Sodomis* in ms. Cant. Sic Prudentius Ham. v. 725, *Loth fugiens Sodomis ardentibus*. Editi cum plerisque mss. *Sodomae* : sic etiam Reg. 4, qui hic rursus incipit. Hos versus laudat Beda de art. metr., ubi mendose legitur *Loth Sedomis*.

123. Vat. 1 *suam est*. Multi mss. cum plerisque editis clare *quia* : alii ambigue *quia*, vel *quod*. Parrhasius edidit *quod*.

125. Mss. nostri Reg. 1, 2, 4, 5, Urb., Ang., Vatt., 1, 2, Ott. 1, 2, Meus, Alb. cum aliis aliorum, necnon cum Parrh., et Ald. *Aspiciens*. Editi plerique etiam veteres *Respiciens*, quem pleonasmum *retrosum respiciens* a manu Sedulii esse putat Arntzenius, et multa similia congerit : qualia in Dracontio, et Iuueno a nobis etiam notata sunt. Retinuit tamen *Aspiciens*, quum videret omnes codices in id conspirare. Simile veri est, *Respiciens* potius esse a manu alicuius librarii, aut editoris, qui verba Vulgatae in mente habuerit, quum tamen Sedulius aliam veterem versionem sequi soleat.

126. Apud Bedam de art. metr. mendum est *multum* pro *uultum*.

127. Reg. 1, Ott. 1 inscribunt *De rubo*. Rom., *De rubo flagrante, et non ardente*. Meus *Dominus in forma ignis super rubo*. = Vide Prudent. Apoth. 55.

128. Arntzenius recte damnat Barthium, qui ad 1 de rapt. Pros. 166 legit *Non audens ardere*. Meus *ardore* : melius *ardere*. In Ott. 2 videtur *uincta*. Lips. *uicta* ; reliqui *iuncta*. Facile haec inter se permutantur ex simili ductu litterarum in mss.

129. Meus *uidens* male pro *uiuens* : nec melius Lips. *uirens*. Arntzenius quidem defendi id posse existimabat, quia Palladius l. 14 de insit. v. 39 ait : *Nam quaecumque uirens alienis frondibus arbor*. At non aduertit, primam in *uirens* esse breuem, ut ex ipso Palladii versu perspicuum est : in versu autem Sedulii produci deberet, ut producitur in *uiuens*. Dicunt autem Latini *cespes uiuus, radix uiua, uiuens frutex*, quum adhuc haec vegetant, suamque vitam vegetatiuam, ut philosophi vocant, viuunt. Sic contra *mori* ea ipsa dicuntur, ut notauit ad Iuuenum l. 2, v. 749.

130. Lips. *amicti* : retine *amici*. Fortasse imitatur Virgilium 1 Aen. 180 *Rapuitque in fomite flammam*. Nebrissensis nota non satis intelligitur, *Fomes est inimicus igni, sed hic fuit amicus*. Fortasse innuit, fomitem ab igni comburi solitum, sed tunc combustum non fuisse.

131. Weitzius ad Prudentium Apoth. v. 56 al. 124 citat *blanditiae* pro *blanditae*, fortasse errore typographico. De verbo *lambo*, quum flammae applicatur, vide not. ad Dracont. 1, 660.

132. Reg. 1 *De uirga in draconem uersa*. Sic Ott. 1, sed *conuersa*. Rom. *De uirga, quam Dominus Moysi dedit*. Meus *Virga Moysi mira*. = Pro *draconem* male Reg. 4 *draconum*. Beda de art. metr. laudat venustatem huius versus, quod prius ponantur epitheta, tum nomina substantiua.

133. Editio Basileensis cum comment. Nebrissensis habet *Per flexus*, sed Nebrissensis ibi exponit, et legit *Per flexos*. In Reg. 1, et Ott. 1 videtur etiam a pr. m. fuisse *Per flexus*. Vides imitationem Virgilii in *linguisque trisulcis* ex 2 Aen. 475.

134. Virgilius 2 Aen. 381 *Et caerulea colla tumentem*. Epitheton *squameus* de serpente obuium est.

135. In Meo clare mendum *reddit* pro *redit* : ibidem *uigoris* ; fortasse aliquis voluit *uiroris*, sed *rigoris* probum est.

136. Reg. 1 *De mari Rubro, et populo Israelitico*. Ott. 1. *De mari Rubro, et turba*. Rom. *Ubi populus Israel siccis pedibus per mare iuit*. Meus *Mare rubrum cedit populo dei*. = In Althelmo et aliis occurrit *caerulea ponti* : similia sunt *auersa castrorum, recta montium, flexa collium, porrecta camporum, acerba fluctuum, conuexa uallium*

etc.

138. Cant., Parrh., Reg. 2, 5, *at turba* : alii : *ac turba* : Reg. 1 *et turba*.

139. Aduerte tautologiam, aliis etiam poetis familiarem, *pelagus, mare, profundum, marmora*.

140. Eleganter stupor tribuitur mari. *Marmora* pro mari : vide Dracont. 1, 578.

141. Burmannus coniicit *natura uices*. Omnes habent *uiam*, sed in Ott. 1 pro *uiam* aliud prius videtur fuisse.

142. Cell., Ald. *Incedens* cum codd. Heins. et Almel. Nostri omnes, et alii *Ingressus*, quod magis accedit ad version. Vulgat. Exodi, et Sedulii prosam. Rom. *rude baptisma*; lege *rude iam baptisma*.

143. *Lectio* notanda significatione sumitur pro sacra scriptura, vel doctrina, uti apud Paulinum De Vita S. Martini 4, 181, Iul. Firmicum etc. Hinc *lectiones* in officiis ecclesiasticis, *lectionarius, lectionarium*. Orientius sua sacra carmina vocat *lectionem* his pulchris iambicis in fin. *Quod si quem laedit spiritalis lectio, / Ei licebit lectionem spernere, / Non commutare lectionis formulam, / Anguem magistrum falsitatis increpo, / Ut non adiiciat, siue demat litteram*. Reprehendit, ut videtur, codicum corruptores.

144. Schedae Poelm., Parrh. *denuo* pro *denique*. Reg. 1, 4, Ott. 1, Ang., Rom., Meus, Vat. 1, 2, Parrh., Ald., et plerique editi *uerbum est*. Cellarius cum mss. Arntz., Almel., Cant., ac nonnullis ex nostris *uerbum sine est*, sed ita ut subaudiatur.

145. Reg. 5, Ald. *at est* pro *adest*. Nonnulli vulgati *quod* pro *qui*.

146. Reg. 2, 5, Alb., Vat. 2, Ott. 2, Ald., Parrh. *gerens*. Alii mss. cum multis editis *regens* : Meus *ferens*. Nebrissensis legit, et explicat *gerens*. Cellarius, et Arntzenius ediderunt *regens*, quae est scriptura optimorum codicum.

147. Reg. 3 *incederat* : corrige *incederet*.

148. Reg. 1 *De manna*. Ott. 1 *Ubi panem acceperunt coelestem*. Rom. *De manna coelitus dato*. Meus *Populus Dei manna pascitur in deserto*.

150. Plerique mss. nostri *aeria*, nonnulli *aerea*. Poelm. ad marg. *aetherea* : alii editi, et schedae Poelm. *aetheria*.

151. Torn. 1, Edimb. *In plumis* pro *In pluuiis*, ut intelligantur coturnices : et ita has voces apud Tibullum l. 1 eleg. 2 v. 79, confundi monuit Burmannus. Longe tamen melior est communis lectio. Meus non male *dapes, in nubibus escas*.

152. Reg. 1 *De aqua ex petra producta*. Ott. 1 *Ubi aquam de petra eduxit*. Rom. *De Moyse, quum aqua manauit de petra*. Pro *in exustis* Meus *inexhaustis* perperam.

153. Arntzenius in *Miscellaneis*, quae, postquam Sedulii editionem cum notis variorum procurauerat, anno 1765 edidit, cap. 17, ex coniectura corrigit *quia terra* pro *qua terra* : quod minime placet.

155. *Metallo*, h. e. *petra*. *Metallum* de marmore dicitur a Silio, et Statio, de gemmis a Plinio Iunior. Nebrissensis exponit lapidem, vel potius lapidis venam. Vide Cerdam Adu. c. 101.

156. Taurinensis codex antiquissimus *Ausit aquas, sterilique latex de rupe manauit*. In veteribus mss. codicibus aspiratio saepe desideratur, saepe redundat : itaque *Ausit* est pro *Hausit*. Sed *manauit*, quamuis contra metrum sit, tamen in multis mss. exemplaribus retinetur. Meus, Ang., Alb., Reg. 1, 2, 4, 5; Ott. 1, Vatt. 1, 2, Cant., cod. E. *manauit*, quo spectat Arntz. *manabat*. In Ott. 1 supra tamquam glossa est *cucurrit* : in Reg. 2 glossa est *eduxit, cucurrit, fluxit* ; in Vat. 1 a sec. m., *cucurrit*. Urb., Ott. 2, Rom. recentes mss. *cucurrit*. Ald. edidit *manauit* : Parrh. *saliuit*, quod vix cum grammatices regulis stare, in schedis Poelm. Observatur : nam *salii*, et *salui* in praeterito, raro *saliui* dicitur. Plerique editi *cucurrit*, et Grunerus affirmat, *manauit* glossam esse. Assentitur Arntzenius, qui similibus exemplis docet, recte *currere* de aqua dici, et ex Antonio adu. Gent. v. 15, siue potius ex Paulino poem. ultim. producit locum similem : *Manna cui e caelo, et fons de rupe cucurrit*. Non difficulter credam, veram scripturam esse *manauit*, quum primam huius verbi Eugenius Toletanus antistes, aliique christiani poetae corripuerint.

157. Rom. *uomuere* ; lege *uomuuerunt*.

158. Vonckii coniectura est *His iugiter* pro *His igitur*. Sed quamuis verum sit, primam in *iugis* a Sedulio licenter corripit, tamen hoc loco innouandi causa nulla est. Parrh., schedae Poelm. *His igitur sacrata tribus*, quod minus verum puto.

159. Exstat hic versus apud Bedam de art. metr.

160. Reg. 1, Ott. 1 *De asina, quae locuta est*. Rom. *Ad Balaam de locutione asinae*. Meus *Asella ad Balaam*.

161. Meus *rudendi* ; retine *rudenti*.

162. *Edere loquelas* dicitur, *ut edere uocem, sonos, clamorem*. Verbo *pecualis* usus etiam est Venantius Fortunatus 2 de Martino 146.

163. Reg. 1, Ott. 1 *De Iesu Naue*. Rom. *De Iosue, de statione solis*.

165. Wopkensius suspicatur *Inualidus*, vel *Insolidus*, qua voce posteriore usus est Ouidius. Interpretatur *Insolitus frenare, quum iam dedicisset* (legam *dedidicisset*) *frenare, uel regere diem*. Melius Arntzenius vulgatam lectionem exponit ; qui ordine suo seruato non in longius tempus diem protrahere solet. Pro *frenare* Meus habet *retinere* ex aliqua fortasse glossa. Arntzenius *frenare*, uti etiam *anhelantem* alludere putat ad opinionem veterum, qui equos soli tribuebant. Verum Sedulius non solum a fabulis, sed etiam a nominibus fabularum longissime distare solet : et potest accipi *frenare* metaphorice pro *retinere*. Est autem sensus, Sol non solitus *retinere diem*.

166. Meus *plena* : lege *pigra*. Vat. 1 *aruis*, a sec. m. *armis* probe.

167. Ald. *Feruidus in gentem* ; nisi error sit typographicus pro *ingentem*. Venuste *Feruidus gladius*. Lucanus 7, 502: *Frigidus inde—Stat gladius : calet inde nocens a sanguine ferrum*.

168. Nonnulli *iam tum* : plerique *iam tunc*. Imitatur Claudianum de III Consul. Honorii v. 98 *Cui militat aether,—Et coniurati ueniunt ad classica uenti*. Et de bello Get. v. 49 *Aut coniuratum querimur splendere serenum*.

169. In Reg. 1 forte fuit *promisso*, nunc est *praemisso*. In Rom. *clare promisso*, in Meo dubie. Confer Prudent. hymn. 12 Cath v. 173.

170. Reg. 1, Ott. 1 *De Helia*. Meus *Helias, coruo ministrante, pascitur*. Rom. *De Helia, coruis pascentibus*.

171. Parrh., schedae Poelm. *Reddentes pro Praebentes*. Arntz. ms. *rapinae pro rapinis*, haud ineleganter : nam apud poetas numerus singularis interdum pro plurali ponitur.

173. *Ieiunis morsibus*, aut *corui*, ait Nebrissensis, quamuis *ieiuni*, aut *Heliae ieiuni*.

174. Meus *Tunc bonus*. Cellarius coniciebat *ante ea*. Sic pro *post ea* aliquando a librariis inuentum fuit *postea*. Hoc tamen loco non male est *antea*. Reg. 1 *ante*, forte *ante Noemo*. Nonnulli *Noae*, alii sine diphthongo *Noe*. Coruus fuit perfidus, quia *egrediebatur, et non reuertebatur*. Frustra Nebrissensis lectionem hebraeorum

obiicit, *Egrediebatur, et reuertebatur.*

177. Meus contra metrum *Plurima dedit* pro *Plura dedit.*

179. In re eadem similis versus est Iuveni l. 2 v. 548. Aldhelmus cap. 10 Prosae de virginit. versum Sedulii profert : *Ut poeta heroico hexametro refert, Aurea etc.* Virgilius dixit *aurea sidera.*

180. Plerique mss. *aerios*, vel *aereos* : alii *aetherios*, vel *aethereos*. Sic pariter editi variant. Ex prosa tamen retinendum videtur *aethereos*.

181. Reg. 1 *Siderium* : alii *Sidereum*.

182. Parrh. *Exteriora* minus bene : Vet. 1, Mon. *Deteriora* pessime. Glossae in Reg. 1, et Alm. *Dexteriores* exponunt *meliores*, sive *coelestia loca*.

184. Pro *bene* Alardus ad Valerium Flaccum l. 3, v. 211 citat *uel*, errore calami, aut typographi, ut videtur : qui tamen occurrit apud Bedam in libr. Reg. quaest. 28, ubi hos versus allegat. *Fulmineum coelum* est lucidum, et tamquam fulmine splendens.

185. Plerique nostri mss., et meliores cum ms. Nic. Heinsii, et plerisque editionibus, Parrhasii etiam, *meritoque et nomine*. Pro eadem scriptura Arntzenius laudat Aldum : sed is mihi exhibet *merito qui, et nomine* : quae videtur esse vera lectio, et exstat in Alm., Reg. 5, et ambigue in Ott. 2. In mss. *que*, et *qui* saepe simili modo exarantur : hinc alterum pro altero facile ponitur. Arntz. habet *meritoque qui*. Alardus loc. cit. refert *merito qui nomine*. Nic. Heinsius, et Meursius in Spicil. ad Theocrit. Idyll. 26 p. 150 probant *merito qui, et nomine*. Id tenent recentes editores. Beda loc. cit. mendose *fulgent* pro *fulgens*. Ex prosa vero huius versus lectio erui non potest : nam hoc loco, si mendosa non est, obscura certe est.

186. Parrhas. *Aethere dignus erat* : sic nonnulli vulgati, sed mss. omnes, etiam antiquissimus Taurinensis *Hac ope dignus erat*, videlicet flammigeris quadrigis, quibus in astra eueheretur. Adhaeret Beda.

187. Beda loc. cit. *mutatur* : alii *mutetur*. Accusatur hoc loco Sedulius a nonnullis, quod nominis Eliae veram Hebraeam significationem ignorauerit. Sed potuit quidem id scire Sedulius, et nihilominus ad significationem ex Graeco sermone petitam alludere, quoniam de curru igneo mentio erat. Neque mirum videri debet, si linguam Hebraeam Sedulius non calluerit. Nebrissensis *per accentum* exponit, quia accentus acutus in penultima transfertur in

antepenultimam. Graece sol est ἡλιος, Elias scribitur apud Septuaginta Ἡλιὸς Eliu, apud alios Ἡλίας.

188. Reg. 1, Ott. 1 *De Ezechia*. Meus *Ezechiae quindecim anni ad uitam adduntur*. Rom. *De Ezechia rege quindecim annis*. = Hic versus videtur depromptus ex Iuueno 3, 564 *Ultima labentis restabat portio lucis*.

184. Rom. *addit* : corrige *addidit*.

185. Parrh. edidit *lumina* : sic Arntz. a sec. m., Urb., et Rom. a pr. m., in quo corrigitur per *limina*, ut in Prosa etiam legitur. Vat. 2 male *patefacta limina*.

192. Reg. 1, Ott. 1 *De Iona*. Rom. *De Jona naufragante*. Meus *Jonas in uentre ceti*. = Urb., Rom., *quippe pro puppe*, quod pro diversa scriptura appingitur in Rom.

194. *Fera* de piscibus non obuium est : occurrit tamen apud Manil. 5, 189 - 192.

195. Lips., Arntz. a sec. m., Ald., Parrh. cum nostris mss. Ang., Alb., Vatt. 1, 2, Ott. 2, Reg. 5, Urb., Rom., Meo, et, ut videtur, Ott. 1 a pr. m., *Depositus*. Alm., Reg. 1, 2, 4, Ott. a sec. m., Arntz. a pr. m. *Depositum* : quae verior est scriptura. Idem verbum de Iona usurpatum a S. Maximo Homil. aest. 1 de pascha, obseruat Grunerus : *Sed pisce illaesum eructante depositum, tertia die terris refunditur*. A iurisperitorum libris ad alios id nomen transiit : quo tamen Cicero, Iuuenalis, aliique utuntur.

197. Reg. 1, Ott. 1 *De tribus pueris*. Rom. *De rege Nabuchodonosor ; et tres uiri*. Meus *Tres pueri liberantur e camino*. = Pro *Quum spirante* Urb. mendose *Conspirante*. Reg. 4 *Quum inspirante*, quae lectio fortasse genuina est. Etsi enim parum elegantes censeantur huiusmodi versus, in quibus prima vox monosyllaba efferenda est cum elisione, tamen non desunt exempla in optimis poetis. *Inspirare* pro *diuinum spiritum immittere* vox est ecclesiastica, sed quae originem ducit a bonis latinitatis auctoribus, ut ostendi l. 2 Dracont. v. 15 *Tu deus inspiras*. At *spirare* eadem significatione, nescio an alicubi inueniatur. Omnes tamen editi cum plerisque mss. referunt *Quum spirante deo*.

198. Plerique mss., et editi *durumque* : fauet etiam Prosa. Reg. 5, Ott. 2, schedae Poelm., Lips., Parrh., Ald., Ott. 1 a pr. m. *dirumque*.

200. Nonnulli vulgati male *accenderet* pro *accenderat*. Apud Scholiastem Statii l. 8 Theb. v. 287 sic legitur hic versus *cuius Achaemeniam rabiemque accenderat ira*, sed mendose. Scribendum certe est *Achaemeniam*, scilicet Persicam, ab Achaemene Cyri auo : quo epitheto Horatius, Val. Flaccus, Sidonius, aliique usi

sunt. Scholiastes Statii est Placidus Lactantius, siue Lutatius, cuius verba sunt: *Achaemenia ipsa est Chaldaea, uocata ita a quodam crudelissimo rege, de quo in Sedulio legitur, cuius Achaemeniam etc. Non enim poterat eius ira placari nisi humano sanguine.* Nonnulli minus bene scribunt *Achemeniam*. Burmannus notauit, hunc versum laudari etiam ab Scholiaste Lucani 2, 49. Producitur etiam ab Scholiaste Horatii 13 Epod. ad verba, *Nunc et Achaemenia*.

200. *Meus traduntur : melius reliqui truduntur.*

202. Ott. 1, 2., Urb., Ang., Alb., Vatt. 1, 2, Reg. 2, 5, Rom., Meus, Parrh., Ald., Lips., Cantabr., Tornaes. 1, 2, 3, schedae Poelm. *urente*. Poelm. in textu, Fabr., et alii vulgati, *ardente*, quod non inelegans esse putat Arntzenius, ac suo calculo probat Burmannus. Reg. 1, 4, Arntz., edd. Vett. 1, 2, Mon. *audente*, quod confirmat Prosa, et tenuerunt Grunerus et Arntzenius. In Reg. 1 glossa in *audente* est *urente*, in Arntzen. *laedente*. In Ott. 1 ex *urente* eadem veteri manu factum *audente*. Nec mirandum, ut ait Grunerus, *audere* de rogo dici, quum oblivionem igni tribuat Drepanius in hymno trium puerorum : *Vimque suam oblitus sanctos non laederet ignis*. Vetus codex Taurinensis *tantumque ardore* : quod cum Lips. recepit Cellarius : neque abludit Prosa ; sed communis scriptura est *tantoque*.

203. Glossa in Reg. 1 est *imagineae, quia uidebatur ardere, sed non urebat*. Nebrissensis interpretatur *poenae imagineae*, h. e., propositae non adorantibus imaginem Nabuchodonosor regis. Melius cum glossa *imaginea* poena sumitur pro imaginaria, quia vere poena non erat. Utitur hoc eodem vocabulo *imagineus* Fortunatus 2 de vit. Mart. 276. Similis sententia exponitur a S. Leone in Natali S. Laurentii : *Superari charitas Christi flamma non potuit, et segnior fuit ignis, qui foris ussit, quam qui intus accendit*. Tribuitur autem ardor a Patribus passim quum charitati, tum fidei, quam diserte nominat Sedulius.

204. Parrh. cum Vat. 1 omittit *O post animi*.

206. Reg. 1 *De Nabuchodonosor* : sic Rom., Meus *Furor Nabuchodonosor*. Ottobon. 1 omittit hunc titulum.

210. Ott. 1, Vatt. 1, 2, Urb., Rom., Ang., Alb., Parrh., Ald., Reg. 1 pro d. s., Reg. 2 *lustrans*, et vers. seq. *errat*. Alii *lustrat*, et v. seq. *errans*. Editi etiam variant.

211. Reg. 4 *lustrat / Omnibus hirsutus siluis, in montibus errat*.

212. Reg. 1, Ott. 1 *De Daniele*. Meus *Daniel e leonum lacu liberatur*. Rom. *De Daniel a leonibus custodito*. = Parrh., Edimb. cum ms. Cantabr. *feruerunt*, quod

arripuit Grunerus, quia *feruere* de odio, et ira saepe dicitur, et *furuerunt* videtur esse glossa. Sed quum omnes nostri mss. cum plerisque editis teneant *furuerunt*, id praestat retinere, quamuis nonnulli grammatici negent praeteritum a *furo*. Nam fauet Prosa, et praeteritum *furui* Seruio tribuitur, et Plinio etiam ab Harduino. Ostendit praeterea Arntzenius, *furorem* grauiori irae tribui, adeoque *feruerunt* posse esse glossam praeteriti *furuerunt*. In *Darius* antiquiores primam et secundam producebant : Sedulius, Sidonius, et alii utramque corripiunt ; quamquam in Sedulio synaeresis fieri potest, aut legi *Dari*.

213. Hic versus *Ecce* deest in Vat. 2, Alb., Ang., Reg. 4, 5, Urb., Meo, Rom., Ald., Parrh., Arntz., Lips., ms. Heinsii, Cant. Additus est in Vat. 1 recentiori manu, et in Ott. 1 ascriptus in fine paginae, et in Reg. 2 ad marginem. In Reg. 1 prius est versus *Ecce*, tum *Nec minus* : sed signum traiectionis adest. Idem Reg. habet *Ecce etenim*, sed pro *etenim* fortasse fuit aliud. Ott. 2, codex E, et alius ms. apud Burmannum *Ecce aliud*, quod Burmannus monet desumptum ex Virgilio 2 Aen. *Ecce aliud maius*. Alii exhibent *Ecce etenim*.

219. In carmine vulgato Aldhelm. De virginit. inseritur hic versus, et legitur *Edidicere* : sed in ms. inueni *Et didicere*. Nebrissensis ex Martiali 1, ep. 105 de leone, et lepore profert : *Et securior est in ore praeda*. Idem Martialis 1, ep. 7 ait : *Tutus et ingenti ludit in ore lepus*.

220. Reg. 1 *Recapitulatio omnium ultionum*. Ott. 1 *Recapitulatio omnium miraculorum*. Rom. *Interrogatio contra naturam*. Meus *Epilogus praedictorum*. = Arator clare imitatur Sedulium l. 1 v. 890, al. 825 : *Dic, ubi sunt. mundana, tuae, sapientia, leges?*

221. Editi *Quis toties, vel totiens*. Cod. E. cum Reg. 1 a pr. m. *Qui toties*. In *toties et totiens* mss. etiam variant. Editi *qui tartara* : e mss. nostris Vat. 1 a pr. m., Reg. 4, Meus *quis tartara* : alii cum editis.

222. Posset *sterilique marito*. Cellarius, et Arntzenius *tartara* interpretantur de sepulcro, vel statu mortuorum. Sed cur non de inferis sedibus, ad quas animam Christi descendisse credimus, ut animas sanctorum patrum liberaret? Scio, hoc ipsum ab haereticis nonnullis negari : sed eos egregie reuincit Petavius l. 13 de Incarn. c. 15. Vide l. 5, v. 428.

223. Ott. 2 *anum Saram, praecepit*. In aliis mss. *Saram* est glossa supra *anum*.

227. Burmannus putat, interpungendum *mirabile! nimbis*. Verum non videtur interiectioni hic locus esse aptus.

228. Reg. 5, Vat. 2 contra metrum *pluit, qui saxo*. Sic edidit Aldus, qui plerumque his duobus mss. consentit. Plerique mss., et editi *pluit, saxo latices produxit ab imo*. Minus bene Poelm. *producit*, et Parrh. *ab uno*. Arntzenius suspicabatur *ab icto*, quia scilicet percussum est saxum : sed ex ms. Arntz. rescripsit *saxi latices produxit ab imo*, ut hoc libro v. 302 *ima profundi*, et similia praesertim apud poetas. In Addendis tamen agnuit, frequens etiam esse *imum saxum, imum pulmonem, imum profundum*. Intellige quis *pluit manna*.

229. Omnes nostri tredecim mss. cum Parrh., Ald., et codd. Heinsii, Lips., Arntz., Cant., *plano* : non pauci editi *pleno*. Schedae Poelm., et Arntzenius probarunt *plano*, cuius glossa est in Reg. 1 *articulato, recto, uel apto*. Burmannus praeferebat *pleno*, ut *plena uoce* apud Virgilium lib. 1 Georg. v. 348. Addit Lucanum l. 6, v. 622.

230. Nonnulli editi *Suspensus* : lege *Suspensis*. Reg. 4, *Meus abstulit* : in Reg. 4 recentiori manu factum *distulit*.

231. Reg. 5, Ott. 2, *Meus, Alb. Per uolucrem hominem*. Vat. 2, Ald. *Per uolucremque hominem*, et Vat. 2 addit errorem *pisci pro pasci*. Alii mss. cum Parrh., et plerisque editis *Per uolucres hominem pasci dedit, atque coruscis*. Urb., Rom. *dedit, ille coruscis*.

232. Fortasse ex Ouidio 4, Met. 145 *Oculos iam morte grauatos*, ubi nonnulli habent minus bene *iam in morte*.

234. Urb. *Naufrago* : sic Ott. 1 a pr. m., sed supra recte *Naufragio* cum ceteris nostris codicibus, et multis editis. Codd. Lips., et Heins. pariter *Naufragio*. Poelm., Vett. 1, 2, Mon., Fabr., et alii vulgati cum ms. Arntz. *Nauifrago*. Sed praefendum est *Naufragio*, quod exponitur pro naufrago, ut interdum *coniugium* pro conjuge, *matrimonia* pro coniugibus, *seruitia* pro seruis, *ministeria* pro ministris, *officium* pro officialibus, *philosophia* pro philosophis, et talia plura.

235. Reg. 1 *de rore*, quod non displicet : supra glossa, vel diuersa lectio *sub rore*. Mentio fit roris ex Daniel. 3, 50, *quasi uentum roris etc.*

236. Poelm. *uictusque*, emenda *rictusque*, pro quo mendose Ott. 2, *Meus* habent *ritusque*.

237. Schedae Poelm., et nonnulli vulgati *Instigante* pro *Instimulante*.

239. Tredecim omnes mss. nostri constanter legunt *machina sermo est*, et in Reg. 1 glossa est *Quum ipse dixit, et facta sunt*. Adhaerent mss. Heinsii, Lips., Cantabr.

a sec. m., Schedae Poelm., Parrh., Ald., et codex antiquus bibliothecae Taurinensis. Fauet Prosa. Itaque audiendi non sunt Dauisius, Wopkensus, et Burmannus, qui cum aliquo ms., editione quadam in 4 sine anno, et loco, et aliis vulgatis inferioris notae praeferunt *machina serua est*. Quamuis autem durum videatur *machina sermo est*, tamen hoc certe voluit Sedulius dicere, omnia creata solo dei verbo existere. Alterum *serua est* nec satis clarum est, et non alia ratione explicari potest, nisi per tautologiam *Omne suum famulatur opus*.

241. Dauisius ad Ciceron. De natur. deor. l. 2, c. 2 distinguebat, *quocumque trahit sententia, nutu*, et *nutu* cum *iubentis* construebat. Wopkensus sub ea distinctione mallet referri *nutu* ad *sequiturque*, et exponit, ad leuissimum diuinae voluntatis indicium, quod alibi dicitur *in temporis*, vel *oculorum ictu*. Idem Wopkensus coniicit *Imperii, quocumque trahit sententia, nutum*, vel *sequiturque iubentis—Imperii, quocumque trahit, patientia nutum*. Quae coniecturae sic satis sunt ineptae, praesertim in re per se clara. Burmannus quidem distinctionem Dauisii probabat : sed aliud praefert Prosa. E mss. nostris Reg. 1, Meus, Vat. 2 obscure, *quocumque trahit sententia nutu* ; sed in Reg. 1 videtur prius fuisse *quemcumque trahit sententia nutum* : Ott. 1, Vat. 1, Reg. 2, 5, Urb., Rom., Alb., et, ut videtur, Ang. *quacumque trahit sententia nutu*. Reg. 4, Ott. 2 *quaecumque trahit sententia nutu*. Parrh., et Ald. cum Ott. 1 faciunt.

242. Reg. 1 *De diuersis cultoribus*. Ott. 1 *De diuersis haeresibus*, Meus *Contra Paganos*. Rom. *De reprehensione poetae contra ipsos, qui colebant idola*. = Ott. 1 a pr. m., Reg. 2 a sec. m., Reg. 5, Ang., Alb., Vat. 1, 2, Ott. 2, Rom., Meus, Cant., Arntzen. a pr. m., Ald. *fana*. Alii nostri cum Parrh., Sched. Poelm., Ott. 1, supra eadem vet. m., et aliis *uana*, quod Prosa confirmat. In Urb. est *ana*, et deest prima litera.

243. Meus, Ald. *scalpunt*, quod melius quidem est, si grammaticos audimus : nam aliqui dubitant, an latinum sit *sculpo*. Sed plerique habent *sculpunt*, et apud alios quoque id verbum legitur, quamuis plerumque variant exemplaria. Nonnulli vulgati *simulacra deorum*.

244. Reg. 5, Vat. 1, Meus, Ald. *ea, quae* : alii et *quae*.

245. Ott. 1 *animas* pro *animos*. Ott. 2 *dementia fallit*. Arntz., *dementia cepit* ex Virgilio l. 5 Aen. v. 465 *Quae tanta animum dementia cepit?* Arntzenius ex Prosa coniiciebat *quae tanta animis dementia ludit?*

246. Ott. 2 *Et uolucrem* : lege *Ut*. Rom., Arntz. *Toruumque* ; retine *tortumque*, quod frequens est epithetum draconis, seu anguis. *Turpis* bos dicitur ex Virgilio 3 Georg. v. 52 *Forma bouis, cui turpe caput*. Irridentur Ibis, Apis, Anubis, dii

Aegyptiorum, et Aesculapius draconis nomine. Ibis est *uolucris*, Apis *bos*, Anubis *semihomo canis*. Notae sunt fabulae.

247. Arntzenius edidit cum plerisque editis, et mss. *homo pronus adoret* : sed restituenda est Sedulio sua lectio, quae acuta, et elegans est, *homo plenus adoret*, quod alludit ad *semihominem canem*. In Reg. 1 clare est haec scriptura, quamuis altera manus *pronus* superscribere voluerit. Clara etiam est glossa pro primigenia scriptura, *non semis, sed plenus sensu, uel ad imaginem dei factus*. In Ott. 1 et Reg. 2 nunc quidem legitur *pronus*, sed videtur fuisse a pr. m. *plenus*, quod aperte indicat glossa in Reg. 2, scilicet *totus*. Recte ergo Grunerus cum ms. Cant., et Prosa, ubi est *integer*, edidit *plenus* ; a quo Wopkensius, et Arntzenius dissentiunt inepta illa ratione, quod et Sedulius alibi, et alii hac phrasi utuntur, *pronus adorat*. Colligere potius debuissent, ineptos librarios hac communiori phrasi deceptos versum corrupisse. In Reg. 4 hic versus ponitur post vers. 272.

248. Vat. 1 *actu*, ad marg. recte *acti*.

251. Reg. 1, Ott. 1 a pr. m. *constat* pro *constet*.

252. Vat. 1 *decursibus*, supra *discursibus*. Vet. 1 male *discordibus*.

253. *Meus Officio non esse deum* : sed vera est lectio *Officium, non esse deum*, videlicet non esse Deum, sed ministrum, officialem : quo sensu *officium* interdum usurpatur, ut dixi in var. lect. ad v. 234. Sententia ipsa copiose, et eleganter explicatur a Prudentio lib. 1 contra Symmach. v. 309 seq.

254. Ut alias in huiusmodi compositis, sic hic variant codices, alii *dimissus*, plerique *demissus*, quod magis placet. *Meus demersus in oras* non inepte : pro *oras* nonnulli editi, et mss. *horas*. In prosa quoque scribitur *horis uergentibus* ; sed utrobique omitti debet aspiratio. In Reg. 1 quamuis *horas* scribatur cum aspiratione, tamen additur glossa *finis*, quae *oras* innuit.

255. Urb. *ubique sine est*. Confer not. ad Dracont. 2, 10: *Partita cum fratre uices*.

256. *Meus Hoc lumen* ; corrige *Nec*

257. Reg. 4 *Quum genitum sine sole diem* : ita in Vat. 1 videtur fuisse. Ang. *Quum geminam*. Reliqui mss., et omnes editi *Quum geminum* ; ad quod verbum Nebrissensis noster notauit, non geminum, sed tres fuisse dies. Reuera die quarto fecit deus solem, et lunam, ut cap. 1 Genes. refertur. Sed fortasse Sedulius duos dies post primum numerat : non enim placet *genitum sine sole diem*.

258. Cod. E *qui* ; Parrh. *quia* ; melius *quam*.
260. Meus *latices*. Cannegieterus volebat *lapidem*. Sed ex sequentibus liquido patet, sermonem esse de aqua, et igni. Utrumque enim ethnici coluerunt. Aquam aegyptios, scythas, et persas coluisse, tradit Vossius De Idol. 1. 2. De lare apud Romanos culto res est nota. Pro *sed iungere* schedae Poelm. *hi iungere* : praestat retinere *sed*.
261. Meus *Nec audent ... nec lite*. Utrumque respuo. Post hunc versum in Meo erat hic alius, qui ab omnibus ignoratur, *Humida uis siccum dispergat in aera numen* ; margini ascriptum erat *uacat*.
263. *Moriantur pro exstinguantur* elegantia ab aliis quoque usurpata. Sic contra ignis *uiuus*, et *uiuere* dicitur pro *ardens*, et *ardere*.
264. Reg. 4 *ponitur* : lege *ponit*. Vesania ethnicorum, qui arbores etiam adorabant, exagitur a Prudentio 2, contra Symm. 1009 ; quae superstitio etiamnum quodammodo videtur renouata.
266. Reg. 5 *charam domum* : metri lex poscit *charamque domum*.
267. In Ott. 1, Vat. 1 *censusque* correctum per *censumque*. Etiam in Reg. 2 videtur fuisse *censusque* a. pr. m. Vat. 2, Reg. 5, Ald. *censusque* : plerique *censumque*. Nebrissensis *Coniugii fidem* interpretatur coniugem fidelem. Iam alibi notatum, *coniugium* aliquando pro coniuge usurpari.
268. Wopkensus coniecerat *Lignea signa rogas* ; sed ex Prosa intellexit, vulgatam scripturam esse veram, quae etiam elegantior est. Nebrissensis exponit *rogas*, id est, rogare debes. Res per se clara est sine hac interpretatione.
270. Cannegieterus sollicitabat hunc locum, ac legebat *regant, sic caesa*. Nihil mutes. Meus non male *si scissa* pro *si caesa*. Wopkensii coniectura fuit *axis* pro *actis*, quam postea recte condemnauit, et *actis* pro *adactis*, incussis accepit. Phrasin *regere iura* illustrat Wopkensus ex Rutilio Itin. 1, 157 *Si non displicui, regerem quum iura Quirini*, ubi plura Sitzmannus.
271. E mss. alii *sustentent*, et mox *famulentur*; alii *sustentant ... famulantur*, alii *sustentent ...famulantur*. Sic fere editi variant. Communis lectio subiunctivum praefert; sed potest etiam indicatiuus retineri : non tamen in altero verbo subiunctivus, in altero indicatiuus.

272. Poelm., *Aut subiecta foci* : pro quo schedae eiusdem Poelmanni admonent, legendum *focis*. Reg. 4 *Aut subiuncta focus*, quae fortasse genuina est lectio. Nebrissensis quidem ad hunc locum notauit, *subiecta*, immo *superiniecta*. Non male esset *Aut iniecta focus* ; in Prosa est *adhibita*. De verbo *famulentur* dixi ad vers. praeced.
273. Irridet hanc insanam superstitionem Iuuenalis sat. 15, v. 10.
274. Reg. 4 *uiridique hac arte ; retineo uerique*.
276. Reg. 4 *pudent* : lege *pudet*. Ott. 2 *longum est*.
277. *Urere* pro exsiccare, humorem absumere, apud Virgilium, Plinium, alios.
278. Urb., *Meus ne per*.
279. Vat. 1 *ex spinis*, bene correctum *et spinis*, ex Virgilio, ecl. 5 v. 39, a quo hunc versum mutuatur Sedulius, et mutuatus est auctor Carminis in Genesin, quod inter Carmina Iuueni supposititia, aut dubia reposui, ubi ad v. 121 notauit, eundem versum in Centone Probae exstare. Reg. 4 *paliurus acutus* : sed *acutis* habet Virgilius, et Columella l. 10 de cult. hort. v. 22 *Spinisque ferat paliuron acutis*.
280. Pro *addita* Wopkensius, et Burmannus reponere volebant *edita*, h. e., prognata. Sententia eadem est, errore hominum falsis numinibus cultum praestitum fuisse. Poetarum gentilium figmenta in cultu deorum promouendo magnam habuisse partem tradit Isidorus l. 8 Etym. c. xi *In quorum etiam laudibus accesserunt poetae, et compositis carminibus in caelum eos sustulerunt*. Et infra : *Sed hoc a poetis totum fictum est, ut deos suos ornarent etc*. Praemittit autem cap. 10 *Pagani ex pagis Atheniensium dicti, ubi exorti sunt*, et cap. xi confirmat, Cecropem primum omnium fuisse, qui simulacra reperit : quo versus Sedulii de Cecropio veneno, et Athenaeo pago v. 40 seqq. h. l. melius intelliguntur.
281. Nostri plerique mss., et editi *aut tales potius* ; alii *aut potius tales*.
282. Reg. 1, et Ott. 1 nullum titulum exhibent. Poelm. *Sacram Triadem asserit*. = Schedae Poelm., et ed. Lips. *Placet* : magis poeticum est *iuuat*, quod Prosa etiam amplectitur. Mendose Reg. 4 *iuuet ire*, et Arntz. *per almum*.
283. Curtius, Quintilianus, et alii dicunt *firmare gradum*, ut Virgilius *firmare uestigia*. Rom. *ad urbem*.

284. Reg. 1, 2, 4, Ott. 1, Rom., Parrh., Vet. 1, 2, Mon., Poelm. *Libertatis opem*. Vatt. 1, 2, Ott. 2, Reg. 5, Meus, Ang., Alb., Ald. *Libertatis ope* : quod praetulit Grunerus hac distinctione, *Properemus in urbem ; / Libertatis ope radians ubi etc.* Putabat Grunerus, Fabricium mutasse *ope* in *opem* : quod falsum esse ex mss., et antiquissimis editionibus compertum est. Wopkensius tentauerat *properemus in urbem, / Ubertas ubi opum* : sed ex Prosa intellexit, a manu Sedulii esse *Libertatis opem* ; hoc enim est, quod ait Prosa *ad urbem nostrae libertatis auctorem*. Burmannus quoque pro hac ipsa scriptura stat, et *opem* exponit pro re, quae aliquid efficit, auxilio etc. Sic Iscanus de bello Troian. l. 2, v. 261 *Hicne nitor chalybis, hoc aurum hostile, decoris / Extorquebat opem*. Parrhasius ait, Sedulium secutum fuisse analogiam, *Libertatis opem*, h. e., fecundam, quum contrarium sit *inops*, h. e., egenus. Confer, si placet, not. ad Dracont. l. 3, v. 415 *Libertatis opem nec ferrea uincla tenebant*.

285. In Vat. 1 ex *tolis* factum *thoris* : reponere *tholis*. Ott. 1 *potenti*, recte factum s. m. *petenti*.

286. Parrh., et schedae Poelm. *Quaerentem*, quod stare quidem potest. Sed mss., et plerique editi referunt *Quaerenti*, et in Vat. 1 ex *Quaerentis* apparet correctum *Quaerenti*.

288. Nonnulli vulgati perperam interpungunt *lapis, reprobus*. Glossa in Reg. 1 *reprobus - Christus reprobatus a Iudaeis*. Vide Ducangium verbo *reprobus*.

289. Reg. 4 corrupte *Angelus, atque*.

290. Omnes nostri mss. *Cuius onus leue est, cuius iuga ferre suaue est*. Ita cum hiatu pleraeque editiones veteres. Fabricius ex ingenio, ut videtur, *laeue est pro leue est* : in comment. vero pag. 79 *leue* retinet. Apud Bedam De art. metr. bis occurrit hic versus, ut in mss. legitur *Cuius onus leue est*. Cellarius, Grunerus, et Arntzenius contra fidem mss., et editorum transponunt *Est leue cuius onus*. Arntzenius, et Burmannus coniiciunt *Cuius onus lene est* : sic Paulinus natal. XI, v. 37 *Quia lene iugum, et leue Christi—Est onus*. Reuera ita edidit Parrhasius *Cuius onus lene est*. Sed quum Cellarius ipse fateatur, eiusmodi hiatum non esse insolitum, et similem hiatum cum recentibus etiam editoribus v. 321 huius libri admittat, et quum Sedulius in Prosa, et in epistola ad Macedonium onus Christi *leue* vocet, scripturam mss. omnium retinere prope necessarium duco. Aliud est de Paulini verbis : nam hic *lene* accipit pro *suaui*, et iugo accommodat, onus vero *leue* appellat. Alterum *est* post *suaue* commode abesse potest : sed ab omnibus nostris mss. retinetur. Post hunc versum in Urb. sic legitur : *Explicit liber primus egregii episcopi Sedulii de ueteris testamenti historia. Incipit secundus liber eiusdem de*

noui testamenti historia secundum sanctos quatuor euangelistas, et primo de sanctissima, atque indiuidua Trinitate. Praefatio.

291. Epigraphe in Meo *Contra Arrium, et Sabellium*, in Rom. *De Trinitate*. = Barthius vellet coniungi *Perdigesta*. Merito dissentiunt Wopkensius, et Arntzenius : sententia enim est. Retulimus per quaedam digesta, siue ordine suo narrata : sic *digestum Lucae* pro ipsius Euangelio dixit Tertullianus, ut notauit Otto ad § 4 Prooem. Instit. Pro *legis male Vet. 1 regis*.

292. Reg. 5 *sancti coniunctos flaminis actu*. Aldus in erratis ita etiam edidit, sed, ut puto, *coniunctos* error typographicus est. In contextu Aldi legitur *spiritus actu*, ut in fere omnibus mss., et editis. Codex Reg. 5 recentissimus est, adeoque suspicio mihi est, ex Aldi editione fuisse eum transcriptum. Cellarius suspicabatur, a manu Sedulii esse *flaminis*, ne ultima in patrio casu *spiritus*, quae longa est, corripatur. Repugnant vetustissima exemplaria quum in hoc versu, tum in aliis eiusdem Sedulii, ubi eodem modo occurrit *spiritus* in patrio casu, correpta ultima : et in Ott. 1 glossa indicat hoc ipsum. Barthius huiusmodi licentiam notauit in Proba Falconia, Fortunato, et Hilario. Vide eius lib. 15 Advers. c. 15, et lib. 46 cap. 15.

293. Simili modo Dracontius lib. 2 v. 541 *Ad superos reuocans animas uirtute parentis*.

295. Urb. corrupte *Dicendus*. Reg. 5 omittit hunc versum, et praecedentem.

298. Reg. 1, 4, Lips., Vet. 1, Mon., Fabr. *quodque est triplicabile, simplex* : quod non displicebat Arntzenio. Ottob. 1 *quodque est triplicabilis implet*, correctum *triplicabile, simplet*. Vatt. 1, 2, Reg. 2, 5, Ottob. 2, Urb., Meus, Ang., Rom., Alb. *Simplet* ; cuius glossa in Ott. 1 *adunet*. Hincmarus in opere De non trina deitate ita etiam legit, quamuis sustineat, haec, et alia huiusmodi a poetis christianis dici *metri necessitate*, et per metonymiam. Vide var. lect. ad v. 324 h. l. In plerisque editionibus est *simplet*. Arntzenius Parrhasio affingit *quod est triplicabile* : sed quamuis in contextu editionis Parrhasii *appareat quod est triplicabile, simplex*, tamen in Corrigendis monuit, legendum *quodque est triplicabile, simplet* : reiicit omnino *simplex*, et verbum *simplare* nouatum a Sedulio ait. Palladius usus est verbo *simplicare*. Salomon Constantiensis episcopus ex Sedulio, quem memoriae mandauerat, ut liquet ex Prolegomenis num. 176 *In quo personae triplant, substantia simplat*. Eadem est sententia in fine homiliae sub Orosii nomine super Apocalypsin : *Ipse, qui simplex est in triplicitate, et triplex in simplicitate*. Legitur haec *Expositio Pauli Orosii super Apocalypsin* in quodam codice veteri, olim S. Mariae ad Martyres, nunc Vaticano num. 6596, cuius meminit Baronius in Martyrologio 1 Nouembr., et in Annal., sed reuera ea

Expositio non Orosii est, sed Haymonis, in cuius Comment. super Apocalypsin extat ad cap. 7, v. 2.

299. Poelm. pro titulo *Arrii, Sabelliique haeresim taxat.* = Deest hic versus in Ott. 1, sed a m. s. insertus est. Paulinus Vit. S. Mart. l. 1 *Attamen ore fidem tenuit, uel corde salutem.*

300. Arnt. *cuncta per auia* minus bene.

301. Rom. *Flectere iter nisus*, non male. Vet. 1 *Flectere uisus iter*, forte errore typographico. Reg. 1, Vatic. 1, Rom., Arntz., Ald. *dilapsus*, quod damnat Arntzenius. Plerique habent *delapsus* : sed eiusmodi permutatio frequens est in compositis praepositione *de*. Reg 1 a s. m. *delapsus*.

304. Turpe mortis genus, quo periisse Arium ex Annalibus ecclesiasticis constat.

305. Reg. 4 *quia non* : Virgilius, quem Sedulius imitatur, habet *qui non*.

306. Reg. 1, 2, 4, 5, Rom., Alb., Vat. 1 cum aliis *similauit*. Ott. 1 ita etiam, sed videtur, prius habuisse *simulauit*, quod exstat in multis mss., atque editis. Nonnulli contendunt, *similare* Latinum non esse, et, ubicumque id verbum occurrit, mutandum in *simulare* : sed negari nequit, apud scriptores sequioris aetatis frequens fuisse verbum *similo*. Hoc tamen loco verum videtur *simulauit* ex Virgilio l. 6 v. 585 *Demens, qui nimbos, et non imitabile fulmen / Aere, et cornipedum cursu simularat equorum.* Confer Var. Lect. ad Iuuenc. l. 1 v. 394.

308. *Meus parenti* non male pro *parentis*.

309. Arntzenius aduertit, nonnullos editos habere *filius nunc est*. Metri lex postulat *filius est nunc*.

311. Poelm., Fab. *In noua*, Rom. *Id noua* : corrige *It noua*. Virgilii verba sunt l. 4 Georg. vers. 208 *Et aui numerantur auorum.*

313. Arntz. *Est totum* ; quod sustineri posse existimat Arntzenius, si interpungatur *sapientia. Christus / Est, totum commune Patris*. Vat. 1 *Et totum est commune Patris*. Melius tamen vulgata lectio retinebitur. Haec Trinitatis explicatio conferri potest cum Prudentio Apoth. v. 278, hymn. 10 Perist. v. 316 seqq.

314. Schedae Poelm. *qui nec minor est Patre quidquam*. Mss., et editi *cui nec minus est Patre quidquam*, sed in Ott. 1 a pr. m. erat *minor est*. Fortasse legendum *qui nec minor est Patre quidquam*, h. e., qui nequidquam minor est Patre. Non enim raro *nequidquam* pro *nihil*, vel *non* ponitur. Cicero 1 Tuscul. c. 31 *Secernere autem a corpore animum nequidquam aliud est, quam emori discere*, siue legas cum aliis *nec quidquam*, siue *nihil quidquam*. Ex prosa autem vulgata lectio defenditur.

313. Poelm. pessime interpungit *habet genitus : non quippe creatus*.

316. Desiderabatur hic versus in cod. E., sed additus fuit margini.

319. Pater est *idem*, quod Filius, non *idem*, qui Filius, quia masculinum *idem* indicat personam, neutrum naturam. Legesis not. ad Drac. l. 2, v. 105. Orientius carm. de Trinitate : *Non idem, sed prorsus idem*. Sic distinguit *idem* masculinum, et neutrum ex diuersa syllabarum quantitate.

320. Ott. 1 *Sed quia quod sumus ; obscure quod ; mendum quidem est sumus pro summus*. Schedae Poelm. praeferebant *summis* sine ulla ratione, ut innuit Arntzenius. Pro *et filius* ms. Arntz. *quia filius* ; affirmat Arntzenius, id Prosam non improbare : sed fallitur, nam in prosa semel tantum, ut in versu, legitur *quia*, in ea vero lectione, quam ipse indicat (ambigue enim loquitur) bis *quia* recurreret. Hic versus, atque praecedens laudantur in quadam Reuelatione Ildefonsi episcopi Hispaniensis saeculo IX, ut dixi in Prolegom. num. 28, sed corrupte *hoc et filius est pro et filius hoc est*. Error etiam est in editione Bedae, qua utor, *quidquid* pro *quod* : commentator quidem eius libri De metris habet *quod*. Vide etiam Proleg. num. 177 testimonium Amalarii.

321. Vet. 1 *agit* inepte pro *ait* ; quae duo saepe in mss. etiam permutantur. Omnes nostri mss. cum codd. Heinsii, Lips., Arntz., et editionibus Parrhasii, Aldi, et aliis, hiatum admittunt *Ego in Patre, et Pater in me est*. Ut hiatum fugiant, sic nonnulli editi cum Cappusot., et Poelm. *Docens : Et ego in Patre, alii docens : Ego et in Patre*. Quod a Sedulii manu non esse, satis per se patet. Recentes editores hoc loco hiatum recipiunt, quem v. 290 recipere noluerunt. Beda sic etiam legit, ut a nobis editum est, sed putat, Sedulium contra regulam grammaticae dispositionis peccasse, ut verba Redemptoris retineret : scandit enim *Sic ait—ipse do—cens e—gin Pa*, adeoque tertio loco admittit trochaeum. In eadem videtur esse opinione commentator anonymus Bedae in codice ms. Vaticano. Existimant enim, Sedulium noluisse recipere hiatum. Longe aliter sentio, ut iterum dicam in fine Elegiae, ubi sententiam Bedae fusius exponam.

322. Codex Taur. *sumus. Si Arrius*. Arntzenius sollicitabat hunc versum, vel *Ego, atque Pater sumus unum : Arrius unum* cum hiatu inter *unum*, et *Arrius*, vel

Ego, Pater atque unum sumus. Arrius unum. Verum cui bono eiusmodi verborum traiectio? Quid enim incommodi est, si ultima in *Pater* ratione caesurae producat?ur?

323. Reg. 4 *summusque Sabellius*. Parrh., schedae Poelm. *simulque Sabellius* ; lege *SUMUSque Sabellius* : nam ex duobus illis verbis, *unum sumus*, Arrius *Unum* negabat, Sabellius *Sumus*, scilicet Arrius unitatem essentiae, Sabellius trinitatem personarum. Reg. 5, Ald. *sumus Sabellius* sine coniunctione *que*, quod tolerari potest. Melius tamen prima in *Sabellius* corripietur cum Prudentio Apoth. v. 178, et aliis.

324. Arntz. *Ille fidem* : ceteri *Iste*. Frequenter in mss. *iste*, et *ille* confunduntur. In hoc versu *iste*, et *hic* valent *alter*, *alter*. Plerique mss., et vetustissimi editi *ternam* ; recentiores *trinam*. Gothescalcus in schedula, *Quod trina deitas dici possit*, inter opera Hincmari pag. 417 pro se adducit, et legit *Iste fidem ternam*. Hincmarus pag. 503 distinguit inter *ternus*, et *trinus*, quia *ternus* est a *ter*, *trinus* a *tria*, vel *tres*, et aduertit, Sedulium non *trinam*, sed *ternam* ponere voluisse. Sed reuera eadem est utriusque verbi significatio, ut ex Indice verborum Iuueni patet. Plura etiam dixi de hac phrasi *trina deitas* in Hymnodia Hispanica, et in comm. ad Prudentium. Adde Florum Diaconum Lugdunensem tom. 1 Analect. Mabillonii carm. 6 *Nocte, dieque hymnis trinum inclamantia numen*. Claruit Florus eodem seculo, atque Hincmarus. In cod. Arntz. deletum erat *non*, quod Prosa, et sensus postulant.

325. Arntz. *Quamuis* ; alii *quamquam*. Reg. 1, 4, *Meus pro d. s.*, Vet. 1, 2, Mon., Taur. *sequentes*, quod Prosa confirmat. Alii *sequantur*. Sic etiam Cassiodorus expos. psalm. 8 in fine. In Rom. mendum *sequatur*.

328. Reg. 1 *Ostentant*, quod magis placet, quamuis reliqui praeferant *Ostendunt*. Plus enim innuit *Ostentant*, scilicet *Ostendunt* terrendi, et minitandi causa. *Brachia exserta* dicuntur, ut *exserti humeri*, *lacerti* etc. Vide Cerdam not. ad Tertull. De pallio c. 3 prope finem, ubi et Sedulium nostrum, et plures alios allegat.

330. *Iacet* ponitur pro contemnitur, ut apud alios.

331. *Meus* contra metrum *ille stat* ; corrige *hic stat*.

332. Ott. 1, Reg. 5, Ald. *Cachinnos* : alii *cachinnum*. Priorem lectionem suadet Persius, quem imitatur Sedulius, sat. 3 v. 87 *Naso crispante cachinnos*. Hoc ipsum postulat *fletus* in plurali, quod ex altera parte ponitur. Intelligit Heraclitum, et Democritum, quorum hic risus, ille fletus amabat.

334. Poelm. *Christi milites hortatur* ; in plerisque deest titulus. = *Viam sermone leuamus* ex Virgilio 8, 309 *Ingressus, uarioque uiam sermone leuabat.*

334. Reg. 4 *comitentur.*

337. Vet. 1 *ducis* pro *crucis*, frustra : laudat enim Sedulius signum, seu vexillum crucis, et fortasse respicit vexilla militaria christianorum, quae a Constantini tempore signo crucis ornabantur. Prudentius l. 1 contra Symmach. v. 464 *Agnoscas, regina, libens mea signa, necesse est, / In quibus effigies crucis aut gemmata refulget, / Aut longis solido ex auro praefertur in hastis etc.*

338. In Poelm. error est *turba* pro *tuba*. *Meus cantat* pro *clamat* : sed si hoc commutandum esset, melius reponeretur *clangit*, quod proprium est tubae. *Pia castra* dicunt etiam Paulinus Vit. S. Mart. 2, 423, et Drepanius hymn. S. Mich. arch, *caelestia castra* Lactantius De mort. Persec. c. 16.

339. *Meus intrat* : retineo *intret.*

340. Urb, Rom. a pr. m. *quae ianua est Christus*, et Alb. *quae ianua Christus est* contra metrum, recepto *est* ex glossa. Ott. 2, Parrhasius, et, ut videtur, *Meus codex* cum interrogatione *quae ianua? Christus* : quae scriptura elegans videtur, et a Burmanno approbatur, sed a Prosa abest interrogatio, et contextus ipse eam abesse a carmine exigit.

341. Parrh., schedae Poelm. *gaudia* : ceteri *praemia*, fauente Prosa. Sic etiam legit auctor antiquus Vitae S. Gerardi apud Baronium ann. 939, n. 4, qui ex Sedulio sumit, *Aurea perpetuae ut contingat praemia uitae*, quod ad rem suam accommodat. *Munera perpetuae uitae* vocat Dracontius l. 2, v. 569, et *munera aeternae uitae* l. 3, v. 455. Sic Tertullianus De iud. Dom. vers. fin. *Sic quoque caelestis capietis munera uitae*, et Prudentius Hamart. v. 295, *Aurea dona / Iustorum*. In precibus liturgicis obuium est *praemia uitae aeternae*.

342. Paulinus De uit. Mart. 1, 271, *Tota uirtute precandi*, et 2, 182, *Tota fidei uirtute precatur*. Similia ascribit Wopkensius, ex declam. Quintil., *tota uelocitate*, ex Ammiano *tota celeritate*; ex Optato hoc ipsum, et praeter ea *tota importunitate*, *tota securitate*, ex Minucio *toto silentio*.

343. In Vat. 2, et in Rom. desideratur alterutrum *decus*.

345. Reg. 2, 5, Vatt. 1, 2, Ang., schedae Poelm., Rom., Ott. 1, 2, Urb., Arntz., codd. Lips., et Barth. cum Parrh., Ald. *Hic propriae sedis*, ut nectatur cum *domum*. Cant. cum nostris Reg. 1, 4, et multis editis *Hic proprias sedes*, quod praetulerunt

Grunerus, Wopkensius, et Arntzenius. In Meo ms. est scriptura, quae magis placere debet *Hic propriae sedes, cuius tu moenibus urbis—Exiguam concede domum.* Huc etiam referri potest lectio communior *Hic propriae sedis* : nam *sedis* ex veteri scribendi ratione positum videtur pro *sedes*. Pro *cuius* bene etiam est *huius*. Aemulatur Sedulius Virgilium, ut saepe alias, l. 3 Aeneid., v. 167 *Hae nobis propriae sedes, hinc Dardanus ortus.* Ac fortasse Sedulius scripsit *Hae propriae sedes*. Intelligit autem, caelum esse proprias sedes hominum, quia inde, h. e., a deo originem trahunt, et illuc redire debent. Explicari etiam potest *Hic propriae sedes, nempe tibi* : nam caelum sedes est dei. Iuuenius l. 1, v. 574 *Nec fas est homini caelum iurare per altum,—Quod sedes Domini est.* Pro alia lectione *Hic proprias sedes* facit Virgiliti locus l. 3, Aen. v. 85 *Da propriam, Thymbraee, domum, da moenia fessis,—Et genus, et mansuram urbem.* Adde prosam.

347. Schedae Poelm. *alboque beari / Ordine, et extremus inepte.*

348. Dempsterus ad Rosinum l. 1, c. 17, citat *Ordinis externus* : ibi explicat, quid sit conscribi albo ordinis beati. Meus deprauate *cinis* pro *ciuis*. Videtur Sedulius explicare voluisse locum Prudentii, alioquin difficilem, Hamart. v. 953 *Non posco beata—In regione domum.*

351. In Heinsiano codice inscribitur *Prologus quatuor euangeliorum.* = Ott. 2 *faue coeptis, quod mundum.*

353. Cant. *sumere carnem* ; ceteri *sumere formam*, quae phrasis satis usitata est non solum a christianis, sed ab ethnicis quoque poetis.

354. Reg. 2 supra, Reg. 4, et nonnulli editi *nosses* ; plerique *posses*, Reg. 2 a pr. m. *possis*. Saepe accidit, *posse*, et *nosse* inter se permutari, et interdum parum refert, utrum eligas : eadem enim eruitur sententia.

355. In Cantabr. *Explicit de uet. testamento : incipit de quatuor euangelistis. Prologus. Alb. Inuocatio noui testamenti. Ott. 1 De quatuor euangelistis. Ott. 2 Inuocatio Sedulii in secundo libro.* = Pro *agens* Reg. 1 *aiens* cum glossa *scribens*, sed prius videtur scriptum fuisse *agens*. Aldus edidit *aiens*, et in Emendandis correxit *ait, qui hominem*, quomodo legitur etiam in Reg. 5. Animaduerte phrasin *implere hominem*, h. e., munus hominis, ut *implere amicum, deum, iudicem, complere duces*. In prosa est *expediuit*.

357. Reg. 1, 2, 5, Vat. 1, 2, Ott. 1, 2, Urb., Rom., Meus *sacerdotii*. Codd. Cant., Arntz., editiones Parrh., Ald., aliaeque simili modo *sacerdotii*. Editio Lips., *sacerdotum*. Plerique editi *sacerdotis* cum Ang., Reg. 4, Alb., et, ut videtur, Ott. 1,

ubi nunc est *sacerdotii* eadem veteri manu : sed aliud apparet deletum. In Homilia etiam veteri, cuius memini num. 177 Proleg., est *sacerdotis*, et mendose ore uirenti pro ore iuuenci. Probabile valde est, a Sedulio esse profectum *sacerdotii* : nam eum in huiusmodi concisionibus multum esse, aduertit Parrhasius, atque in huiuscemodi genitiuis praestantiores alios habuit duces, quos imitaretur, ut *Virgili, auxili etc.* Quamuis autem quadrisyllabum sit *sacerdotii*, tamen melius ita scribetur, quam *sacerdoti*, ut ambiguitas omnis tollatur.

359. Iuretus in Prosa legit *unate uoce*, atque ita coniunctim etiam in carmine legendum contendit, et exemplaria mss. in hunc sententiam trahit. Sed nihil nos cogit tam insolens verbum *unas, unatis* agnoscere, adeoque tam in prosa, quam in carmine separanda sunt verba *una te*, scilicet *te, Christe, una voce canentes.*

362. Urb., Rom. *imitatur, et horas.* Arator l. 1 v. 164 *Duodena refulgent / Signa chori*, et v. 348 *Ecclesiae crescebat apex.*

364. Urb. corrupte *Hic igitur ne terris recolens.* Pro *exordia mortis* codex vetus Taur. *exordia mundi*, quod tamen minus placet.

366. Plerique mss., et editi *nam qui deflemus in Adam*, Ang., Vet. 1 *nam quod*, in Reg. 2 videtur fuisse *nam quos*, sed factum est *nam qui*, et supra *nam* glossa *nos*. Schedae Poelm. in textum recipiunt *nos* pro *nam*, atque ita in ipsa editione Poelmanni legitur. Urb. male *nam qui defleuimus Adam*, Rom., Alb. contra metrum *nam qui defleuimus in Adam.*

367. Arator l. 1, v. 419 videtur Sedulium aemulari, *Da semina uerbi etc. Colligat ista manus, te fructificante, maniplos.*

368. Rom. minus eleganter *Christo nostros pro nostros Christo.* Vetustissimus codex bibliothecae Taurinensis *Explicit liber primus ueteris testamenti. Incipit liber primus noui testamenti. Legenti uita perpetua.* Reg. 1 *Explicit liber ueteris testamenti. Incipit liber primus in nouo testamento.* Ott. 1 *Explicit liber Sedulii primus ueteris testamenti. Incipit noui testamenti liber primus.* Vat. 1 *Explicit de ueteri testamento. Incipit de nouo.* In nonnullis codicibus distinctio indicatur inter librum primum, et secundum, sed sine ulla inscriptione. Aldus librum primum continuat usque ad versum, *Prima suae Dominus thalamis dignatus adesse : quo alii tertium librum inchoant.*